

UiO : **Det juridiske fakultet**

Skatteplanlegging ved generasjonsskifte i familiebedrifter

Kandidatnummer: 683

Leveringsfrist: 25. april 2013

Antall ord: 17 983

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	1
1.1	Tema	1
1.2	Terminologi	2
1.2.1	Hva er skatteplanlegging?	2
1.2.2	Hva er et generasjonsskifte?.....	2
1.2.3	Subjektene	3
1.3	Avgrensning.....	3
1.4	Plan for den videre fremstillingen	4
2	RETTLIG REGULERING AV GENERASJONSSKIFTE	5
2.1	Grunnleggende hensyn	5
2.2	Skatte- og avgiftsplikt ved overføringer ved arv og gave	6
2.3	Prinsippene om kontinuitet og diskontinuitet	7
3	OMGÅELSE AV SKATTEREGLER	8
3.1	Grenser for skatteplanleggingen	8
3.2	Omgåelsesnormen	8
4	ARV OG GAVE AV IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER	10
4.1	Innledning.....	10
4.2	Verdsettelse for beregning av arveavgift.....	10
4.3	Valgmuligheter ved arv og gave av aksjer	11
4.3.1	Junior ønsker å beholde aksjene.....	11
4.3.2	Junior ønsker å avhende aksjene kort tid etter generasjonsskifte	13
4.3.3	Gavesalg	14
4.3.4	Overføring til juniors holdingselskap.....	15
4.4	Omgåelsesnormen ved tilpasninger til verdsettelsesreglene i § 11 A	17

5	TILPASNINGER TIL VERDSETTELSESREGLENE FOR IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER	23
5.1	Innledning	23
5.2	Omdanning av virksomhet.....	23
5.2.1	Motiver for omdanning av virksomhet	23
5.2.2	Omdanning fra enkeltpersonforetak til aksjeselskap	24
5.2.3	Valg av omdanningsform	25
5.2.4	Omgåelsesnormen ved omdanning med kontinuitet	26
5.3	Fra børsnoterte til ikke-børsnoterte aksjer	29
5.4	Investeringer	31
5.4.1	Investeringer med kontante midler.....	31
5.4.2	Fordringer på selskapet	32
5.4.3	Omgåelsesnormen ved investeringer forut for generasjonsskiftet	33
5.5	Låneopptak	37
5.5.1	Arveavgiftsmessige konsekvenser	37
5.5.2	Omgåelsesnormen ved låneopptak.....	38
5.6	Stiftelse av nytt ikke-børsnotert aksjeselskap.....	40
5.6.1	Verdsettelse av selskaper stiftet i overføringsåret.....	40
5.6.2	Nystiftelse ved fisjon i overføringsåret	41
5.6.3	Omgåelsesnormen ved stiftelse av nytt selskap ved fisjon i overføringsåret.....	44
5.7	Særlig om overføring av næringseiendom.....	45
5.7.1	Direkte overføring eller forutgående omdanning.....	45
5.7.2	Salg av eiendom	48
5.7.3	Omgåelsesnormen ved gaveoverføring med diskontinuitet	49
6	TILPASNINGER TIL TIDSPUNKTET FOR VERDSETTELSE	51
6.1	Rådighetservervet	51
6.2	Rådighetservervet ved bruk av aksjeklasser med begrensede rettigheter.....	52
6.3	Rådighetservervet ved bruksrettigheter	53
7	INTERNASJONALE TILPASNINGER.....	56

7.1	Utflytting fra Norge	56
7.1.1	Hvilke subjekter må flytte fra Norge?.....	56
7.1.2	Arveavgiftsrettslige konsekvenser ved utflytting.....	57
7.1.3	Øvrige skatterettslige konsekvenser	60
7.2	Gaver gjennom utenlandske truster	61
8	LITTERATURLISTE	65

1 Innledning

1.1 Tema

Eieren av en familiebedrift stilles på et tidspunkt overfor problemstillingen om hvem som skal overta virksomheten. Bedriften må enten selges, overføres til neste generasjon ved gave, eller gå i arv ved eierens død. Generasjonsskifte betegner overføringen av eiendeler og verdier fra en generasjon til den neste, ved arv, gave, salg eller gavesalg. Generasjonsskifte skiller seg fra annen virksomhetsoverdragelse ved at det normalt utløses plikt til å betale arveavgift.

En vellykket gjennomføring av et generasjonsskifte krever grundig forberedelser og planlegging. Skatte- og avgiftsregler har normalt stor betydning for viktige økonomiske beslutninger som tas i en virksomhet. Skatte- og arveavgiftsplanlegging er derfor en naturlig og sentral del av et generasjonsskifte. For skattyter er et forestående generasjonsskifte en anledning til å foreta tilpasninger i tråd med de muligheter lovgivningen legger opp til. Ved skatteplanleggingen er det avgjørende at den arveavgiftsmessige behandlingen av verdioverføringen ses i sammenheng med fremtidige inntektsskattmessige konsekvenser. Rettslig regulering av generasjonsskifte bærer i stor grad preg av å legge til rette for at verdier kan overføres uten at likviditetsbelastningen på generasjonen som skal ta over blir for stor. Samtidig har samfunnet en generell interesse i å motvirke at det åpnes for utilsiktede planleggingsmuligheter for å unngå arveavgift.

Tema for oppgaven er skatteplanlegging forut for gjennomføringen av et generasjonsskifte i familiebedrifter. Hensikten bak fremstillingen er todelt. For det første gis en fremstilling av reglene for overføring av verdier ved arv og gave. Drøftelsen skal vise hvilke skatteplanleggingsmuligheter reglene åpner for, og konsekvensene av ulike valgmuligheter. For det andre drøftes grensen mellom den akseptable skatteplanlegging og den uakseptable omgåelse av regelverket, som settes til side med hjemmel i den ulovfestede omgåelsesnormen.

1.2 Terminologi

1.2.1 Hva er skatteplanlegging?

I juridisk og økonomisk teori blir begrepet ”skatteplanlegging” anvendt noe ulikt. Fallan bygger på definisjonen gitt av J.K Lasser (1948); *“Tax planning is the search for alternatives, all of which have the blessing of good accounting, of the tax law and the courts.”*¹ Giertsen viser i sin avhandling til Ravnaas som definerer skatteplanlegging ut fra at målet med planleggingen er *”å påvirke skattestrømmen [...] ved å utnytte svakheter og ”huller” i lovverket.”*² Å innrette seg etter lovverket slik at skattebelastningen blir lavest mulig er legitimt. Det trekkes imidlertid en grense mot den illojale tilpasning hvor en utnytter systemet i strid med lovgivers intensjoner, såkalt skatteomgåelse. Den rene skatteunndragelse hvor en gir ingen, gale eller ufullstendige opplysninger til ligningsmyndighetene faller utenfor skatteplanleggingsbegrepet. Begrepet skatteplanlegging anvendes her om tilpasning til så vel arveavgiftsregler som inntekts- og formuesskatteregler.

1.2.2 Hva er et generasjonsskifte?

I dagligtalen brukes begrepet ”generasjonsskifte” om det at en ny generasjon tar over, eksempelvis i en virksomhet, i idrettssammenheng eller i et politisk parti. I rettslig sammenheng har begrepet ingen klar og entydig definisjon. For skatteformål har skattelovgivningen ingen definisjon av begrepet, men skatteloven opererer heller ikke med bestemmelser som direkte regulerer generasjonsskifte. Giertsen bruker betegnelsen for å beskrive overføringen av *eierposisjoner*, der objektet for overføringen er et foretak og

---

¹ Fallan (2002) s. 14.

² Giertsen (1995) s. 106.

subjektet for mottak er livsarvinger av den som disponerer.³ Zimmer (red.) definerer begrepet som en overføring av *verdier* fra en generasjon til en annen.⁴

Begrepet ”generasjonsskifte” har i større grad en praktisk terminologisk funksjon, enn en rettslig. En nærmere definisjon av begrepet er derfor ikke påkrevd. Temaet for denne oppgaven er overføringen av eierposisjoner og verdier knyttet til det familieeide foretaket. Et generasjonsskifte kan skje gjennom arvefall ved seniors død, eller gjennom avtale mens senior fortsatt lever. Overføring av eierposisjoner og verdier er ofte vederlagsfri, eller delvis vederlagsfri.

1.2.3 Subjektene

Begrepet ”familiebedrift” har ikke noe helt presist innhold. Begrepet brukes gjerne om virksomhet som eies av én person, et ektepar eller en familie, og hvor eierne deltar aktivt i driften av selskapet. Oppgaven tar for seg familieeide bedrifter uavhengig av hvilken selskapsrettslig form virksomheten drives gjennom.

Den tradisjonelle generasjonsskiftesituasjon denne fremstillingen har for øye er overføring fra foreldre til barn. Men overføringen kan også foretas til nevøer og nieser, eller fra besteforeldre til barnebarn. I oppgaven anvendes stort sett begrepene senior og junior om subjektene som er involvert. Begrepene arvelater/giver, og arving/mottaker brukes synonymt med disse.

1.3 Avgrensning

Gjennomføringen av et generasjonsskifte reiser en rekke rettslige problemstillinger, herunder arverettslige, familierettslige, kontraktsrettslige og selskapsrettslige spørsmål.

---

³ Giertsen (1995) s. 3.

⁴ Zimmer (red.) (2010) s. 685.

Denne fremstillingen avgrenses til de skatte- og arveavgiftsrettslige problemstillinger som oppstår ved et generasjonsskifte, og berører kun øvrige rettsområder der det er nødvendig i sammenhengen.

Oppgaven omhandler de tilfeller hvor objektet for overføringen er et foretak. Oppgaven avgrenses mot private generasjonsskifter ved overføring av eksempelvis bolig og fritidseiendom, og mot generasjonsskifter i skog- og jordbruket.

1.4 Plan for den videre fremstillingen

For å sette oppgaven inn i en sammenheng gis først en oversikt over den rettslige reguleringen av generasjonsskiftet i kapittel 2. Sentralt i fremstillingen står reglene om overføring av ikke-børsnoterte aksjer ved arv eller gave. I kapittel 4 gis en fremstilling av verdsettelsesreglene for unoterte aksjer, og en analyse av de valgmuligheter regelverket åpner for. I kapittel 5 drøftes hvilke tilpasninger som kan foretas for å komme inn under verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer, herunder omdanning av enkeltpersonforetak og investeringer i ikke-børsnoterte selskaper. I kapittel 6 drøftes tilpasninger til tidspunktet for verdsettelsestid ved arveavgiftsberegningen. I kapittel 7 drøftes internasjonale tilpasninger i form av flytting fra Norge og bruk av utenlandske trustar.

Den ulovfestede normen for skattemessig omgåelse presenteres i kapittel 3. Omgåelsesnormens generelle anvendelse på tilpasninger til verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer drøftes i kapittel 4.4. Grensene for akseptabel skatteplanlegging opp mot omgåelsesnormen analyseres mer konkret ved fremstillingen av de ulike tilpasningsmulighetene regelverket åpner for.

2 Rettslig regulering av generasjonsskifte

2.1 Grunnleggende hensyn

Ved et generasjonsskifte i en familiebedrift er det en rekke hensyn av ulik karakter som må ivaretas. Ved overføring av et foretak oppstår en spenning mellom ønskelig forretningsmessig kontinuitet og den rettslige diskontinuitet som endringer i eierposisjonene innebærer. Generasjonsskifter skyldes, i motsetning til andre virksomhetsoverdragelser, ikke bare forretningsmessige valg, men oppstår som en nødvendig konsekvens av seniors alder.⁵ Et grunnleggende utgangspunkt er gjerne ønsket om å sikre den videre driften av virksomheten. Ofte er det ønskelig at bedriften fortsetter i familiens eie. Videre skal gjennomføring av generasjonsskifte ivareta hensynet til seniors økonomiske sikkerhet etter generasjonsskifte, hensynet til rettferdighet mellom arvingene, hensynet til ansatte og kunder, og hensynet til kreditorer.⁶ Den menneskelige og familiære dimensjonen innebærer dessuten at et generasjonsskifte kan være en krevende mental prosess for både senior og arvinger.

Små og mellomstore bedrifter utgjør ryggraden i mange lands økonomi, og gir grunnlag for arbeidsplasser, verdiskapning og innbetaling av skatter og avgifter. Det offentlige har derfor en generell interesse i å sikre at generasjonsskifter foretas på en måte som sikrer virksomhetenes levedyktighet.⁷ Lovgivningen setter opp få begrensinger på adgangen til å komme frem til hensiktsmessige løsninger for å gjennomføre et generasjonsskifte. Så lenge senior lever kan han fritt disponere over sin formue, og har ingen juridisk plikt til å likebehandle sine barn. Arverettslige regler legger imidlertid visse begrensinger på adgangen til å rå over sine midler ved testament. Senior kan ikke testamentere bort

---

⁵ Zimmer (1996) s. 245.

⁶ Knudtzon (2007) s. 92.

⁷ Ravnaas (2012), Zimmer (1996) s. 242.

livsarvingenes pliktdelsarv, som utgjør 2/3 av testators nettoformue, begrenset oppad til kr. 1 mill. per livsarving.

2.2 Skatte- og avgiftsplikt ved overføringer ved arv og gave

Formuesforøkelser ved arv og gave er ikke skattepliktig inntekt for mottakeren jf. skatteloven (sktl.) § 5-30 (3). Utgangspunktet er at giver heller ikke kan skattlegges for overføringen. Gaveoverføring og arveovergang ved dødsfall er ikke realisasjon, jf. § 9-2 (3) a og b. Gaveoverføring kan imidlertid utløse uttaksbeskatning for giver etter § 5-2. Dersom gavemottaker mottar en formuesgjenstand som et ledd i overtagelse av hele eller deler av virksomheten, og plikter å betale arveavgift etter arveavgiftsloven (aal.), er uttaket likevel ikke skattepliktig.

All arv er arveavgiftspliktig etter aal. § 2 (1). Begrepet arv er ikke definert i arveavgiftsloven, og en må derfor ta utgangspunkt i den privatrettslige anvendelsen av begrepet. Arv er erverv av en avdøds formue, som aktualiseres ved en persons dødsfall.⁸ For å forhindre omgåelser av arveavgiftsplikten er en rekke gaveerverv også avgiftspliktige. Arveavgiftsloven definerer begrepet gave i § 2 (7), som enhver økonomisk fordel som oppnås ved en rettshandel hvor mottakeren ikke svarer fullt vederlag. Gaver til giverens arvinger etter lov eller testament på gavetidspunktet, jf. § 2 (1) a og b, samt deres livsarvinger jf. bokstav c, er avgiftspliktige. Gaver til selskap som arveavgiftspliktige personer har en direkte eller indirekte eierinteresser i er omfattet etter aal. § 2 (1) e. Gaver til stiftelser og andre formuesmasser er avgiftspliktige, dersom utdelinger må antas å komme de som er angitt i bokstav a-d til gode, jf. § 2(1) f. Samlet sett innebærer reglene at de aktuelle overføringer ved generasjonsskifte i en familiebedrift normalt er avgiftspliktige. Avgiftssubjektet er etter § 3 den som erverver midlene. Er et selskap eller en stiftelse avgiftspliktig, anses midlene ervervet av disse jf. § 3 (2).

---

⁸ Zimmer (1990) s. 181.

Et fribeløp på 470.000 er unntatt fra arveavgift. Arveavgiftssatsene for 2013 er 6 % på overføringer til egne barn og foreldre, og 8 % til andre for de første 330.000 kronene utover fribeløpet, og deretter henholdsvis 10 og 15 %.⁹ Eksempelene i oppgaven bygger på en forutsetning om overføring til egne barn, og det ses bort fra fribeløp og den laveste satsen, slik at 10 % -satsen anvendes.

2.3 Prinsippene om kontinuitet og diskontinuitet

En sentral problemstilling ved overføringer ved arv eller gave er spørsmålet om hva som skjer med givers skatteposisjoner knyttet til de enkelte verdier og eiendeler etter overføringen. Hovedregelen er prinsippet om *diskontinuitet* mellom givers skatteposisjoner og mottakers skatteposisjoner. Diskontinuitetsprinsippet har sitt rettslige grunnlag i rettspraksis, og fremgår forutsetningsvis av sktl. § 9-7.¹⁰ Diskontinuitetsprinsippet innebærer at mottaker ikke overtar skatteposisjoner på givers hånd, men får sin skatterettslige stilling fastlagt etter forholdene på overføringstidspunktet. Dette får særlig betydning for den skattemessige inngangsverdien på eiendelene, men gjelder generelt for alle skatteposisjoner.

For arv og gaver av aksjer og andeler i deltagerlignende selskap ble det ved skattereformen i 2004-2006 innført et unntak fra denne hovedregelen ved prinsippet om skattemessig *kontinuitet*. Prinsippet er lovfestet i sktl. § 10-33, og får etter første ledd anvendelse der både giver og mottaker er personlige skattytere. Kontinuitetsprinsippet innebærer at mottakeren trer inn i givers skatteposisjoner tilknyttet aksjene eller andelene. I motsetning til diskontinuitetsprinsippet innebærer altså overføring av aksjer og andeler ved arv og gave ikke noe brudd i beskatningen ved arve- eller gaveoverføringer.

---

⁹ Stortingsvedtak om avgift på arv og gaver (2013).

¹⁰ NOU 2000:8, s. 170.

3 Omgåelse av skatteregler

3.1 Grenser for skatteplanleggingen

Det offentliges generelle interesse i å sikre at generasjonsskifter foretas på en måte som ivaretar familiebedrifters stabilitet og levedyktighet, må avveies mot andre offentlige hensyn. Det offentlige har også en generell interesse i at regelverket ikke åpner for utilsiktede planleggingsmuligheter for å spare skatt og avgift. På samme måte som i skatteretten for øvrig i varetas denne interessen gjennom de ulovfestede omgåelsesreglene.

Ved planleggingen av et generasjonsskifte er det av vesentlig betydning å vurdere hvorvidt de disposisjoner en ønsker å foreta kan bli satt til side som en omgåelse av skatte- og avgiftsreglene. En sentral problemstilling er derfor hvordan grensen mellom den akseptable skatteplanlegging og den uakseptable omgåelse trekkes. Hovedspørsmålet er her hvilke kriterier som stilles for at skatte- og avgiftsbesparelsen skattyter oppnår ved en transaksjon kan nektes.¹¹

3.2 Omgåelsesnormen

Uønsket omgåelse av rettsregler er et kjent fenomen fra flere rettsområder, men har stått særlig sentralt på skatterettens område.¹² Begrepet omgåelse blir i juridisk teori beskrevet som en situasjon hvor skattyter søker å oppnå fordeler eller unngå ulemper i strid med lovens formål og intensjon, ved en disposisjon med begrenset ikke-skattemessig betydning og hensikt.¹³ En konstatering av at det er foretatt en eller flere transaksjoner som oppfyller vilkårene for anvendelse av omgåelsesnormen, medfører at ligningsmyndighetene foretar en skattemessig gjennomskjæring av skattyters disposisjoner. De transaksjonsformer som

---

¹¹ Banoun (2003) s. 298.

¹² Zimmer (2009)a s. 60.

¹³ Banoun (2003) s. 15, Haboe (2012) s. 14.

skattyteren har valgt ved beskatningen fravikes fordi formene ikke reflekterer det reelle innholdet i transaksjonen(e).¹⁴

Omgåelsesnormens er ulovfestet og har sitt rettsgrunnlag i en lang rekke høyesterettsdommer. Omgåelsesnormens nærmere innhold utledes derfor av rettspraksis. De senere år har en fått en mer helhetlig formulering av vurderingstemaet i omgåelsessaker enn det som var tilfellet tidligere. Sentralt står Rt-2007-209 *Hex* som har grunnleggende formuleringer om omgåelsesnormens innhold, og som er senere direkte gjentatt i Høyesteretts domspremisser, eksempelvis i Rt-2008-1537 *ConocoPhillips*, og senest i Rt-2012-1888 *Dyvi Eiendom*.

Omgåelsesnormen består av en vurdering i to ledd. For det første må et grunnvilkår om skattemessig motivasjon være oppfylt. Etter *Hex-dommen* innebærer grunnvilkåret en vurdering av om ”[...] *det hovedsakelige formål med disposisjonen må ha vært å spare skatt.*”¹⁵ Ved skatteplanlegging ved generasjonsskifter er det sentrale formålet med disposisjonene normalt å gjennomføre generasjonsskiftet i foretaket. Valget av formen for gjennomføring kan likevel være hovedsakelig motivert av hensynet til å spare skatt eller avgift, og dette er tilstrekkelig til at grunnvilkåret anses oppfylt. Omgåelsesnormens neste ledd er et tilleggsvilkår, som innebærer en vurdering av om ”*det ut fra en totalvurdering av disposisjonens virkninger (herunder dens forretningsmessige egenverdi), skattyters formål med disposisjonen og omstendighetene for øvrig fremstår som stridende mot skattereglenes formål å legge disposisjonen til grunn for beskatningen.*” Grunnvilkåret og tilleggsvilkåret er kumulative vilkår som begge må være oppfylt for at skattyters disposisjoner kan settes til side med hjemmel i omgåelsesnormen.

---

¹⁴ Harboe (2012) s. 11, Rt-1999-946 *ABB*, s. 954.

¹⁵ Avsnitt 39.

4 Arv og gave av ikke-børsnoterte aksjer

4.1 Innledning

Mange norske familiebedrifter er organisert som unoterte aksjeselskaper eller deltagerlignende selskaper. Hensynet til at arveavgiften ikke skal legge hindringer for gjennomføringen av et generasjonsskifte i små og mellomstore bedrifter har vært tungtveiende i utformingen av arveavgiftsreglene. Dette innebærer at reglene om arv og gave av aksjer og andeler i ikke-børsnoterte selskaper ligger i kjernen av skatteplanleggingen ved generasjonsskifte. Fremstillingen konsentrerer seg om overføring av ikke-børsnoterte (unoterte) aksjer. Kapittelet tar for seg reglene om verdsettelse for beregning av arveavgift og konsekvenser av ulike valgmuligheter ved overføringen. I pkt. 4.4 drøftes omgåelsesnormens generelle anvendelse ved tilpasninger til verdsettelsesreglene for unoterte aksjer.

4.2 Verdsettelse for beregning av arveavgift

Beregning av arveavgiftsgrunnlaget forutsetter en verdsettelse av de avgiftspliktige verdier. Hovedregelen om verdsettelse er gitt i aal. § 11. Etter denne bestemmelsen er verdsettelsesnormen den antatte omsetningsverdien på objektet som overføres. Tidspunktet for verdsettelsen er det tidspunktet hvor rådigheten til de overførte midler anses ervervet, jf. § 9.¹⁶ Som et unntak fra denne hovedreglen inneholder aal. § 11A en særskilt verdsettelsesnorm, og særskilt et verdsettelsestidspunkt, for aksjer i ikke-børsnoterte selskaper. Etter denne normen knyttes ikke verdsettelsen til aksjenes salgsverdi, men til selskapets samlede skattemessige formuesverdi, slik denne fastsettes etter sktl. § 4-12, jf. FSFIN. § 4-12-1 ff. Etter FSFIN § 4-12-2 (2) skal skattelovens regler om fastsetting av bruttoformue og gjeld danne grunnlag for verdsettelsen.

---

¹⁶ Se pkt. 6.1.

Videre gir § 11A (2) mottakeren av aksjer rett til å velge alternativ verdsettelse av aksjene. Begrenset oppad til formuesverdier på 10 millioner kroner, kan aksjene verdsettes til kun 60 % av aksjenes formuesverdi. Rabatten gis den enkelte gavemottaker/ arving. Eksempelvis har en arving som mottar aksjer i et selskap som har en skattemessig formuesverdi etter sktl. § 4-12 på 10 mill. kroner, rett til å kreve at bare 6 millioner kroner utgjør arveavgiftsgrunnlaget.

4.3 Valgmuligheter ved arv og gave av aksjer

Arveavgiftsrabatten i aal. § 11A (2) fremstår isolert sett som svært gunstig. Skatteplanlegging ved generasjonsskifte forutsetter imidlertid at en ser sammenhengen mellom arveavgiftsmessige konsekvenser og fremtidige inntektsskattemessige konsekvenser av det opplegget en velger. Koblingen mellom arveavgift og fremtidig inntektsskatt innebærer dessuten at en bør ta stilling til hvorvidt junior ønsker å beholde aksjene i årene etter generasjonsskiftet, eller om han ønsker å avhende disse etter kort tid.¹⁷ Problemstillingen er her å vurdere de skatte- og arveavgiftsmessige konsekvenser av ulike alternativer ved overføring av ikke-børsnoterte aksjer.

4.3.1 Junior ønsker å beholde aksjene

Når junior overtar familiebedriften er det ofte med utgangspunkt i at han skal eie og drive bedriften videre, gjerne i uoverskuelig fremtid. Fremtidig gevinstbeskatning spiller en tilbaketrukket rolle dersom salg av aksjene er usannsynlig, eller ligger så langt frem i tid at nåverdien av fremtidig skatt uansett er lavere enn arveavgiftssatsen. Valg av 60 prosentalternativet gir en umiddelbar besparelse ved arveavgiftsberegningen, og kan gi mulighet til å gjennomføre generasjonsskiftet uten likviditetsproblemer.

---

¹⁷ Se Olsen (2010).

Bestemmelsen i sktl. § 9-7 innebærer at valget av 60 prosentalternativet får konsekvenser for fremtidig gevinst- og utbyttebeskatning. Ved arv og gave av aksjer gjelder prinsippet om skattemessig kontinuitet, jf. sktl. § 10-33, og junior trer inn i seniors inngangsverdi og skjermingsgrunnlag. Etter § 9-7 kan inngangsverdien for formuesobjekter som er ervervet ved arv eller gave likevel *"ikke settes høyere enn til det beløpet som er lagt til grunn ved arveavgiftsberegningen"*. Er seniors inngangsverdi på aksjene høyere enn 60 % av formuesverdien, innebærer § 9-7 at juniors inngangsverdi settes ned til arveavgiftsgrunnlaget. Junior får da en lavere inngangsverdi enn kontinuitetsprinsippet skulle tilsi. Dette får betydning ved at skjermingsgrunnlaget påvirker omfanget av skattefritt utbytte junior kan ta ut i fremtiden, jf. sktl. § 10-12. Skulle det komme til et salg av aksjene blir gevinsten dessuten større ved lavere inngangsverdi. Valget av 60 prosentalternativet kan derfor gi en høyere total skattebelastning, når en ser arveavgift og inntektsskatt samlet. Er seniors inngangsverdi derimot lavere enn 60 % av formuesverdien, påvirkes ikke inngangsverdiene av at junior benytter seg av rabatten. Rabatten gir da en ren besparelse.

Et annet spørsmål er om senior skal overføre aksjene ved gave, eller om aksjene skal overføres ved et salg til junior, med etterfølgende overføring av kontantoverskuddet etter skatt som gave. Har aksjene sunket i verdi oppnår senior fradrag for tapet ved et salg. Gis aksjene til junior som gave, mistes retten til tapsfradrag fordi gaveoverføring ikke anses som realisasjon. På grunn av diskontinuitetsprinsippet innebærer salg ved tap imidlertid også en nedskrivning av inngangsverdien for aksjene. Ved salg kommer diskontinuitetsprinsippet til anvendelse, slik at de skattemessige verdier settes til omsetningsverdien på overføringstidspunktet. Dette får betydning for muligheten til å ta ut skattefritt utbytte i fremtiden, da skjermingsfradraget etter sktl. § 10-12 blir høyere jo høyere inngangsverdi aksjene har.

Dersom senior derimot har lave inngangsverdier, kan salg innebære en fordel ved oppjustering av inngangsverdiene til omsetningsverdi. Verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer kan imidlertid føre til at differansen mellom å overføre aksjer og å

overføre kontantbeløp blir stor. I tillegg skattlegges senior for gevinsten ved salget. Likevel kan satsforskjellen mellom utbytteskatt og arveavgift (28 % på utbytte og maksimum 10 % avgift på gave til egne barn) føre til at en høy arveavgiftsbelastning gir en besparelse, sammenlignet med fremtidig skatt på utbytte. Hvor mye som skal til før fordelene ved økt skjerming overstiger ulempen ved økt arveavgift, beror på de konkrete forholdene. For det første har det betydning i hvilken grad junior ønsker å ta ut utbytte i fremtiden. Der verdiene i stor grad skal beholdes i selskapet er høyere arveavgift en ulempe, og det lønner seg å overføre aksjene ved gave. Der junior ønsker å ta ut store utbytter, blir det viktigere å øke skjermingsgrunnlaget. Dersom det er betydelige verdier som skal overføres ved generasjonsskifte spiller rabatten i § 11 A en mer tilbaketrasket rolle på grunn av taket på 10 millioner kroner, og gir en såpass liten fordel at økt inngangsverdi kan være å foretrekke. Men skal verdiene fordeles på flere arvinger, som hver for seg kan anvende rabatten, gir aksjerabatten en større fordel også ved de store generasjonsskiftene.

4.3.2 Junior ønsker å avhende aksjene kort tid etter generasjonsskifte

Er det aktuelt for junior å selge aksjene kort tid etter generasjonsskiftet, må det tas hensyn til skatt på eventuell gevinst ved salget. Kontinuitetsprinsippet medfører at det som utgangspunkt er seniors inngangsverdi som legges til grunn ved gevinstberegningen når junior selger. At junior her må betale arveavgift av de samme midler som også gevinstbeskattes ved realisasjon er det tatt hensyn til ved bestemmelsen om fradrag for latent gevinst ved arveavgiftsberegningen i aal. § 14 (5). Fradraget er satt til 20 %, noe som sjablongmessig reflekterer at skatteforpliktelsene normalt ikke oppstår før en stund inn i fremtiden.¹⁸

Er det aktuelt å realisere aksjer med gevinst kort tid etter overføringen, får dette betydning for om junior bør velge verdsettelse til 60 eller 100 prosent av formuesverdien. Dette kan belyses med et eksempel: Sett at senior eier aksjer med skattemessig formuesverdi på 500

---

¹⁸ Zimmer (red.) (2010) s. 700.

og en historisk kostpris (inngangsverdi) på 100. Om junior overtar aksjene som arv eller gave, og velger verdsettelse til 100 % av formuesverdien, må han betale arveavgift med $500 \cdot 10/100 = 50$. Når aksjene selges gevinstbeskattes junior for differansen mellom inngangsverdien og salgsverdien. Velger junior verdsettelse til 60 % av formuesverdien, her 300, utgjør arveavgiften $300 \cdot 10/100 = 30$. Junior kan dermed oppnå en besparelse i arveavgift begrenset oppad til overføring av 10 millioner. Gevinsten ved salget påvirkes ikke av valget av verdsettelse til 60 %.

Forutsetter vi i stedet at inngangsverdien på aksjene er 400, mens øvrige forutsetninger er like, får bestemmelsen i sktl. § 9-7 innvirkning på valget. Selges aksjene til 600, utgjør gevinsten $600 - 400 = 200$. Gevinsten skattlegges med 28 %, og skatt utgjør her 56. Har junior valgt å verdsette aksjene til 60 % utgjør dette beløpet etter inngangsverdien ved senere inntektsoppgjør, jf. § 9-7. Junior kan altså ikke benytte seniors inngangsverdi på 400, men må benytte arveavgiftsgrunnlaget på 300 som inngangsverdi. Gevinsten blir da $600 - 300 = 300$, og skatt på gevinsten blir 84. Gevinsten på juniors hånd blir altså høyere ved valg av verdsettelse til 60 %. Besparelsen i arveavgift ved valget av lav verdsettelse utgjorde $50 - 30 = 20$, men ved realisasjon av aksjene førte lavere inngangsverdi til en høyere gevinst på $84 - 56 = 28$. Er et salg av aksjene nært forestående, og er inngangsverdien høyere enn arveavgiftsgrunnlaget, gir valget av 60 prosentalternativet altså ikke en total besparelse.

4.3.3 Gavesalg

Et alternativ til overføring av aksjer ved salg eller gave er overføring ved gavesalg. Etter Lignings-ABCen foreligger det et gavesalg dersom ”[...]vederlaget er mer enn symbolsk eller høyere enn inngangsverdien, men mindre enn omsetningsverdien[...]”. Overtar junior gjeld i forbindelse med gaven anses dette som et salgsvederlag.¹⁹

---

¹⁹ Lignings-ABC 2012/2013 s. 629.

Ved arveavgiftsberegningen får junior fradrag for det vederlaget han gir for aksjene. Dette innebærer at dersom aksjene selges til 60 % av skattemessig formuesverdi og junior velger 60 prosentalternativet i aal. § 11A, påløper det ikke noen arveavgift av gavesalget, når overføringen er innenfor rabattaket på 10 millioner.²⁰ Gavesalg har derfor gunstige arveavgiftsmessige konsekvenser.

Skattemessig anses gavesalget som realisasjon, jf. sktl. § 9-2 (1) a. Gavesalget innebærer dermed et gevinst- og tapsoppgjør på seniors hånd. Men ved gevinstberegningen settes utgangsverdien til verdien av det vederlaget som mottas, og ikke til markedsverdien av aksjene. Har aksjene sunket i verdi gir realisasjon ved gavesalg senior fradrag for tapet, noe han ikke får ved overføringer ved arv eller gave. Selve gaveelementet er ikke fradragsberettiget, men det reelle tapet på overføringstidspunktet får senior fradrag for.²¹ Kontinuitetsprinsippet gjelder også ved gavesalg. For junior innebærer gavesalget at hans inngangsverdi på aksjene settes lik seniors inngangsverdi, begrenset oppad til arveavgiftsgrunnlaget. Ved gavesalg skal inngangsverdien reguleres etter gevinst eller tap på givers hånd, slik at gevinsten legges til inngangsverdien og fradragsberettiget tap trekkes fra, jf. § 10-33 (3).

4.3.4 Overføring til juniors holdingselskap

Etablering av et holdingsselskap som et mellomledd mellom den personlige aksjonær og driftsselskapet er vanlig og ofte begrunnet i rent forretningsmessige årsaker. Om junior ikke allerede eier et holdingselskap, er det ofte naturlig å opprette et holdingselskap forut for gjennomføringen av et generasjonsskifte. Problemstillingen er her hvorvidt det i et skatteplanleggingsperspektiv er hensiktsmessig å overdra aksjer fra senior personlig som arv eller gave til juniors holdingselskap.

---

²⁰ Finansdepartementets rundskriv R-9/1992.

²¹ Zimmer (2009) s. 257.

Valget mellom overføring til junior personlig og overføring til juniors holdingselskap innebærer et valg mellom prinsippene om kontinuitet og diskontinuitet. Kontinuitetsprinsippet gjelder kun for overføring av aksjer til personlige skattytere jf. sktl. § 10-33 (1). Ved overføring til holdingselskap gjelder diskontinuitetsprinsippet som medfører at aksjene etter overføringen får en inngangsverdi lik virkelig verdi på overføringstidspunktet, begrenset til arveavgiftsgrunnlaget jf. § 9-7.

Dersom det er gunstige skatteposisjoner knyttet til aksjene, slik som høy skattemessig innbetalt kapital eller ubenyttet skjerming er det gunstig at disse posisjonene blir utnyttet der de har størst verdi for aksjonærene.²² Har selskapet eksempelvis høy innbetalt kapital kan fremtidige utdelinger foretas uten utbyttebeskatning. For junior som personlig aksjonær er dette en fordel ved at han unngår utbyttebeskatning på 28 % av utdelingene. For holdingselskapet som aksjonær skattlegges utbytte bare med 0,84 % etter fritaksmetoden, jf. sktl. § 2-38. Dersom selskapene er organisert som skattekonsern, etter vilkårene i sktl. § 10-4 og asl. § 1-3, er utbytte helt fritatt for skattlegging, jf. § 2-38 (6) c. Fordelen som oppnås ved at utbyttebeskatning unngås er dermed betraktelig mindre for holdingselskapet som aksjonær. Tilsvarende kommer fordelene med ubenyttet skjerming kun personlige aksjonærer til gode, jf. sktl. § 10-12. Er det gunstige skatteposisjoner knyttet til aksjene taler dette derfor for en overføring til junior personlig.

Overføring med diskontinuitet er derimot gunstig der en ønsker en oppskrivning av inngangsverdien på aksjene. Oppjustering av en lav inngangsverdi gir lavere skattepliktig gevinst ved et eventuelt salg av aksjene. Har aksjene som overføres negativ inngangsverdi, fører diskontinuitetsprinsippet til at den negative inngangsverdien faller bort uten beskatning, ved at aksjene får ny inngangsverdi.²³ En fremtidig fordel for junior ved å eie aksjene gjennom et holdingselskap er videre at fritaksmetoden gjør at aksjonæren får større

---

²² Talmo og Walby (2009) s. 49.

²³ Talmo og Walby (2009) s. 50.

kontroll på tidspunktet for beskatning av utbytte fra driftsselskapet.²⁴ Fritaksmetoden innebærer at utbyttet først skattelegges ved videre utbetaling fra holdingselskapet til junior. Dette får særlig betydning der det er flere aksjonærer i selskapet, slik at junior ikke har kontroll over tidspunktet for utbytteutdelingene. Overføres samtlige aksjer i driftsselskapet til junior får dette mindre betydning, da junior oppnår kontroll i egenskap av å være eneaksjonær. Holdingsstrukturen kan likevel være et gunstig alternativ fordi fremtidig utbytte fra driftsselskapet kan mottas og reinvesteres av holdingselskapet uten beskatning, fordi en er innenfor fritaksmetoden. Dette gir flere muligheter og en større grad av fleksibilitet, enn ved personlig eierskap. Tilsvarende er holdingselskapets fremtidige salg av aksjer omfattet av fritaksmetoden, og gevinst ved salget er ikke skattepliktig inntekt for holdingselskapet.

Arveavgiftsmessig utgjør det ikke noen forskjell for plikten til å svare arveavgift, eller omfanget av denne, hvorvidt aksjene overføres til junior personlig eller til juniors heleide aksjeselskap. Gaver til selskap eid av junior er omfattet av avgiftsplikten jf. aal. § 2 (1) e. Overføring til et holdingselskap innebærer likevel at det er holdingselskapet som blir avgiftssubjektet for arveavgiften, jf. § 3 (2). Dette gjelder selv om gaven skyldes givers relasjon til aksjonær(er) i selskapet.²⁵

4.4 Omgåelsesnormen ved tilpasninger til verdsettelsesreglene i § 11 A

Verdsettelsesnormen i aal. § 11 A er ment å være en gunstig regel til fordel for skattyterne. Den forskjellsbehandling av organisasjonsform som reglene legger opp til, åpner for at det kan foretas tilpasninger. Slike tilpasningsmuligheter aktualiserer omgåelsesproblematikken. Finansdepartementet la tidlig etter vedtakelsen av § 11A opp til at ulovfestet

---

²⁴ Stang Hansen m.fl. (2008) s. 45.

²⁵ Talmo og Walby (2009) s. 49.

gjennomskjæring måtte vurderes ved illojale tilpasninger.²⁶ I dette avsnittet drøftes omgåelsesnormens generelle anvendelse ved tilpasninger til verdsettelsesreglene i § 11A.

Spørsmålet om omgåelsesnormens anvendelse på tilpasninger til § 11A-verdsettelsen ble vurdert av Høyesterett i Rt-2008-1510 *Reitan*. Senior stiftet et nytt aksjeselskap og overførte betydelige franchiserettigheter til dette selskapet. Tre dager senere solgte senior 98 % av de unoterte aksjene til sine to sønner for pålydende verdi. Sønnene betalte en pris som tilsvarte selskapets formuesverdi, og aksjesalget innebar dermed ingen avgiftspliktig formuesoverføring. Avgiftsmyndighetene fant at den økonomiske verdien av de rettighetene som ble overført utgjorde ca. kr. 280 000 000, og fattet arveavgiftsvedtak basert på den ulovfestede gjennomskjæringsregelen. Høyesteretts flertall konkluderte med at det ikke var grunnlag for å opprettholde vedtaket.

Omgåelsesnormens anvendelse på arveavgiftens område ble uttrykkelig drøftet og fastslått i Rt-2006-1199 *Nagell-Erichsen*, og er klart forutsatt uten ytterligere problematisering i *Reitan*. *Reitan-dommen* gir likevel uttrykk for at når omgåelsesnormen anvendes på et konkret faktum hvor skattyter oppnår avgiftsbesparelser ved å tilpasse seg til § 11A, ligger terskelen for å nekte skattyter den avgiftsbesparelsen som oppnås relativt høyt. I Arveavgiftshåndboken legges det i etterkant av dommen til grunn at Høyesterett gir uttrykk for at ”gjennomskjæringsadgangen i denne typen tilfeller er begrenset”.²⁷ Arveavgiftshåndboken er en veiledning for skatteetatens ansatte og andre profesjonelle aktører ved den praktiske anvendelse av arveavgiftsreglene, og sitatet må tolkes i lys av dette. *Reitan-dommen* innebærer ikke noen begrensning av omgåelsesnormens gyldighet eller anvendelse i arveavgiftstilfellene. Begrensningene ligger på den praktiske anvendelse av omgåelsesnormen på aktuelle faktum i lignende saker, hvor skattyter har tilpasset seg i tråd med formålet bak § 11A.

---

²⁶ Finansdepartementets Rundskriv R-9/1992.

²⁷ Arveavgiftshåndboken – *Verdsettelse av aksjer*, s. 20.

Omgåelsesnormens grunnvilkår er spørsmålet om det hovedsaklige formål med skattyters disposisjon(er) har vært å spare skatt eller avgift.²⁸ Grunnvilkår refererer seg til *skattyters* formål med disposisjonen, og et spørsmål er her om det er senior eller juniors motivasjon som er avgjørende ved vurderingen. Det er junior som er avgiftssubjekt og dermed skattyter i denne sammenheng, men senior er ofte tungt involvert i de aktuelle disposisjonene. I *Nagell-Erichsen-dommen* tok senior kort tid før sin død opp et lån på 200 millioner kroner, som ble plassert blant annet som egenkapital i hennes personlige eide investeringsselskap. Etter hennes død overtok barna aksjene i investeringsselskapet, som ble verdsatt etter aal. § 11A. Ved at arvingene fikk fradrag for gjeldsforpliktelsen, ble konsekvensene for skattyterne en reduksjon av arveavgiftsgrunnlaget på 140 millioner kroner.²⁹ Harboe kommenterer at det ut fra Høyesteretts fremstilling av saken skapes et inntrykk av at disposisjonene hadde preg av arvingenes forsøk på å tilpasse seg avgiftsreglene, og at det var arvingenes, de avgiftspliktiges, interesser som ble ivaretatt fremfor arvelaters.³⁰ Sammenlignet med *Reitan-dommen* kan dette ha vært et underliggende moment. Opplegget i *Reitan* var i større grad et arrangement hvor giver ivaretok sine interesser og stod for planlegging og gjennomføring av generasjonsskiftet. Det var kun franchiserettighetene som ble overført med det inntekspotensialet som lå i disse, mens øvrige eiendeler og opptjent kapital i selskapet ble beholdt av senior. Også her var det sønnene som var avgiftssubjektene som nøt godt av verdsettelsesreglene, men de avgiftspliktige var ikke aktivt involvert i prosessen. Spørsmålet om skattyters motivasjon drøftes imidlertid ikke i *Reitan*. Spørsmålet dukker ikke nødvendigvis opp ved generasjonsskifter, fordi senior og junior som regel har en felles interesse i å begrense arveavgiftsbelastningen. Harboe kommenterer i sin fremstilling av grunnvilkåret at det ikke

---

²⁸ Jf. Hex-dommen.

²⁹ Før lovendring i 2008 innebar aal. § 11A at ikke-børsnoterte aksjer skulle verdsettes til 30 % av aksjenes forholdsmessige andel av selskapets samlede skattemessige verdi.

³⁰ Harboe (2012) s. 179 jf. s. 181.

kan utelukkes at det foretas en identifikasjon mellom far og sønn om spørsmålet om den avgiftspliktiges motivasjon skulle bli satt på spissen.³¹

Gitt at grunnvilkåret er oppfylt er det etter formuleringene i *Hex-dommen* avgjørende om det etter en totalvurdering fremstår som stridende mot skattereglenes formål å legge skattyters disposisjoner til grunn. For disposisjoner som tar sikte på å utnytte verdsettelsesreglene står derfor formålet bak aal. § 11A sentralt ved omgåelsesdrøftelsene. Av innstillingen til Odelstinget hvor bestemmelsen ble forslått fremgår det at formålet bak de gunstige reglene for arv og gave av unoterte aksjer var å lette gjennomføringen av generasjonsskifter i små og mellomstore, ofte familieeide, bedrifter.³² I innstillingen diskuteres faren for at arveavgiftsbelastningen kan medføre en tapping av bedriftens midler, som igjen fører til fare for at virksomheten blir solgt, flyttet fra distriktet eller nedlagt. Verdsettelsesreglene er på denne bakgrunn ment å legge til rette for at generasjonsskifter kan gjennomføres ved overføringer til neste generasjon. I *Reitan-dommen* la disposisjonene til rette for å gjennomføre generasjonsskiftet ved overdragelse av unoterte aksjer. De benyttet seg dermed av verdsettelsesregelen i tråd med dens formål. Dette stod sentralt i førstvoterendes argumentasjon. Dommen illustrerer at § 11A kan gi et arveavgiftsgrunnlag som ligger betydelig under de reelle verdier som overføres, men at bakgrunnen for dette er lovgivers valg og intensjoner slik at dette ikke i seg selv kan medføre at disposisjonene settes til side.³³

Et neste moment ved totalvurderingen er disposisjonens virkninger for skattyter, gjerne omtalt som disposisjonens egenverdi.³⁴ En sentral anførsel fra statens side i *Reitan-dommen* var at sønnene kunne ha tegnet aksjer i det nye selskapet allerede fra stiftelsen, slik at seniors tre dager lange eierskap til aksjene var et unødvendig mellomledd konstruert for å

---

³¹ Harboe (2012) s. 247.

³² Innst.O.nr.47 (1991-1992) s. 18-19 jf. S. 9-10.

³³ Harboe (2012) s. 188.

³⁴ Banoun (2003) s. 298.

spare arveavgift. At noe fremstår som et unødvendig mellomledd er ofte et tungtveiende moment ved vurderingen av en disposisjons egenverdi. Et eksempel er Rt-2006-1062, som gjaldt overføring av en eiendom fra far til barn før videresalg, slik at barna betalte arveavgift, men faren unngikk gevinstbeskatning ved salget. Høyesterett kom her til overdragelsen representerte et *"unødvendig mellomledd"* i strid med skattereglenes formål, som manglet *"nevneverdig egenverdi"*.³⁵ I *Reitan* kom imidlertid førstvoterende til at *"selskapsstiftelsen var [...] reell og hadde forretningsmessige konsekvenser"*.³⁶ Førstvoterende skilte ikke mellom det forhold at *selskapsstiftelsen* i og for seg var reell nok, men at *fremgangsmåten* som ble valgt var et unødvendig mellomledd som manglet realitet og forretningsmessige konsekvenser. Anførselen om unødvendig mellomledd ble ikke uttrykkelig kommentert, men ble møtt av det argument at borgerne ikke har en plikt til å innrette seg på en måte som gir høyest mulig skatt eller avgift, så lenge alternativet som velges er reelt og ikke forretningsmessig unaturlig.³⁷

Et vesentlig moment i førstvoterendes argumentasjon var at fremgangsmåten som ble valgt ikke ga noen større besparelser enn det som kunne ha vært oppnådd ved alternative fremgangsmåter.³⁸ Dette momentet overskygget spørsmålet om unødvendig mellomledd.³⁹ Situasjonen i *Reitan* skiller seg dessuten fra andre saker med bruk av unødvendige mellomledd, ved at franchiserettighetene allerede lå i et ikke-børsnotert selskap. Familien var allerede i en situasjon hvor de kunne utnytte de gunstige reglene i aal. § 11A.⁴⁰ Rekkefølgen på disposisjonene var avgiftsmessig motivert, men sluttresultatet ble det samme, ved at rettighetene ble overført fra foreldre til sønner. I Rt-2006-1062 benyttet man

---

³⁵ Avsnitt 51 og 48.

³⁶ Avsnitt 63.

³⁷ Avsnitt 62.

³⁸ Zimmer (2009)b s. 356.

³⁹ Zimmer (2009)b s. 357.

⁴⁰ Harboe (2012) s. 187.

derimot en nominell eierposisjon som et mellomledd for å oppnå en skattebesparelse.⁴¹ Det var aldri meningen at barna skulle eie eiendommen i mer enn et par dager, og det var derfor et unødvendig mellomledd at barna ble trukket inn. At det i *Reitan* var valget av gjennomføringsalternativ som førte til en avgiftsbesparelse fremstår også som sentralt sammenlignet med *Nagell-Erichsen-dommen*. Her var det ikke snakk om å velge et alternativ som gav en gunstig løsning, men å oppkonstruere en situasjon som etter Høyesteretts vurdering hadde ingen eller helt ubetydelig egenverdi utover avgiftsbesparelsen.⁴²

Reitan-dommen gir klart uttrykk for at det ikke er i strid med reglenes formål at de arveavgiftspliktige innretter seg slik at de gunstige verdsettelsesreglene som loven legger opp til kommer til anvendelse ved generasjonsskifte. Disposisjonene som foretas har som utgangspunkt et kommersielt formål ved selve gjennomføring av generasjonsskifte. Skattyterne har derfor i stor grad mulighet til å velge den formen for gjennomføring som optimaliserer arveavgiftsvirkningene. Avgiftsbesparelsen som oppnås ved en transaksjon kan imidlertid nektes der skattyterne skaper en gunstig arveavgiftsmessig situasjon gjennom kunstgrep i tilknytning til overføringen av aksjene.⁴³

---

⁴¹ Harboe (2012) s. 275.

⁴² Avsnitt 82.

⁴³ Harboe (2012) s. 275.

5 Tilpasninger til verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer

5.1 Innledning

Skatteplanlegging forut for et generasjonsskifte innebærer i stor grad å ta stilling til hvilke disposisjoner en kan foreta for å komme inn under de gunstige verdsettelsesreglene for aksjer i ikke-børsnoterte selskaper. Det kan være aktuelt å omdanne et enkeltpersonforetak til et aksjeselskap, ta et børsnotert selskap av børs, eller å foreta investeringer som innebærer plassering av verdier i et unotert selskap. En del situasjoner reiser egne rettslige problemstillinger og drøftes derfor særskilt, herunder nystiftelse av aksjeselskap, låneopptak og overføring av næringseiendom. Underveis drøftes skatteplanleggingsmulighetene opp mot de grenser for tilpasninger som trekkes av den ulovfestede omgåelsesnormen.

5.2 Omdanning av virksomhet

5.2.1 Motiver for omdanning av virksomhet

Endring av et selskaps juridiske organisasjonsform betegnes i skatteretten som omdanning av virksomhet. At økonomisk virksomhet organiseres gjennom den mest hensiktsmessige organisasjonsformen til enhver tid er ønskelig både for eieren av virksomheten, og i et bredere samfunnsøkonomisk perspektiv.⁴⁴ Norske skatteregler er derfor i liten grad ment å være til hinder for omdanning av virksomhet. Vurderinger av hvordan en kan drive virksomheten mest hensiktsmessig utgjør en naturlig del av enhver virksomhet, og et generasjonsskifte kan særlig motivere slike prosesser. Ett motiv for endring av foretaksform kan være å velge en struktur som gjør det lettere å fordele eierskapet til familiebedriften på flere arvinger. Et hovedmotiv for omdanning av virksomhet i forbindelse med generasjonsskifte er ofte å komme inn under de gunstige

---

⁴⁴ Se Zimmer (red.) (2010) s. 631

verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer. Suksessive generasjonsskifter i enkeltpersonforetak kan skape skatterettslige utfordringer, slik at en omdanning til aksjeselskap forut for juniors inntreden også kan være en måte å unngå disse problemstillingene.⁴⁵

5.2.2 Omdanning fra enkeltpersonforetak til aksjeselskap

5.2.2.1 Skattepliktig omdanning

Skatterettslig er omdanning av enkeltpersonforetak en overdragelse av virksomhet til et nytt skattesubjekt, uavhengig av om det er full kontinuitet i eierforholdene etter omdanningen.⁴⁶ Overføringen skjer mot vederlag i form av de aksjene som utstedes ved stiftelsen av et nytt aksjeselskap, og overføringen innebærer dermed en realisasjon av eiendeler og rettigheter i foretaket, jf. sktl. § 9-2 (1). Utgangspunktet ved omdanning er derfor at overføringen utløser skatteplikt for urealiserte gevinster og fradragsrett for urealiserte tap. Realisasjonen innebærer et brudd i beskatningen av eiendeler og rettigheter i foretaket, og skattyter får som aksjonær fastlagt inngangsverdi på aksjene etter markedsverdi ved realisasjonen.

5.2.2.2 Omdanning med kontinuitet

Skattekostnaden ved omdanning av virksomhet kan hindre at omdanninger foretas. Siden hensiktsmessig organisering av økonomisk virksomhet også anses å være samfunnsmessig gunstig, har lovgiver i sktl. § 11-20 gitt hjemmel for å vedta at visse omdanninger kan skje uten å utløse skattlegging. Bestemmelser om skattefritak ved omdanning er gitt i FSFIN. § 11-20-1 ff. Reglene gjør det mulig i nærmere regulerte tilfeller å omdanne virksomhet uten realisasjonsbeskatning. Til gjengjeld stilles det krav om skattemessig kontinuitet fra foretaket til selskapet. Etter FSFIN. § 11-20-2 er det en forutsetning for skattefri

---

⁴⁵ Zimmer (red.) (2010) s. 714 f.

⁴⁶ Zimmer (red.) (2010) s. 631.

omdanning at det nystiftede selskapet trer inn i de skatteposisjoner som knytter seg til virksomheten. Denne kontinuiteten innebærer at reglene ikke fritar gevinsten fra beskatning, men at de fritar omdanningen fra å være den begivenhet som utløser gevinstbeskatningen.

5.2.3 Valg av omdanningsform

Etter FSFIN. § 11-20-2 "kan" omdanning foretas uten beskatning på omdanningstidspunktet. Ordningen er altså valgfri for de skattytere som oppfyller vilkårene for skattefri omdanning. Valget av omdanningsform beror blant annet på om det ved et gevinst- og tapsoppgjør foreligger urealiserte gevinster eller tap for de aktuelle eiendelene. Foreligger det en stor urealisert gevinst kan skattepliktig omdanning medføre en så stor skattebelastning at omdanning ofte ikke er mulig å gjennomføre på grunn av likviditetsproblemer. Omdannelse med skattefritak kan dermed fremstå som eneste aktuelle alternativ. Men dersom eiendelene har sunket i verdi og det ligger et urealisert tap i foretaket, gir en realisasjon av eiendelene fradragsrett for dette tapet. En ordinær realisasjon fører i tapssituasjonene til en skattebesparelse sammenlignet med omdanning etter FSFIN.

Oppnår man store arveavgiftsbesparelser ved å omdanne til aksjeselskap, kan skattekostnaden ved å realisere en liten gevinst være å foretrekke framfor en skattefri omdanning med kontinuitet. Dette kan være tilfellet dersom en vil unngå at eksisterende skatteposisjoner videreføres i det nye selskapet. Inngangsverdien på aksjene fastsettes basert på de skattemessige nettoverdiene i det omdannede foretaket, og denne danner utgangspunktet for å beregne skjermingsgrunnlaget ved senere utbytte til aksjonærene. Overtas seniors lave inngangsverdi innskrenkes muligheten for å ta ut fremtidig utbytte skattefritt, sammenlignet med om man får inngangsverdien fastsatt til markedsverdi på overføringstidspunktet. På grunn av kontinuitetsprinsippet videreføres inngangsverdien også når aksjene overføres til junior. Dessuten gir kontinuitet i inngangsverdien potensielt høy gevinst ved et senere salg, dersom verdien fortsetter å stige. Skattepliktig omdanning er

altså et alternativ dersom en ønsker høyere inngangsverdier før gjennomføringen av generasjonsskiftet.

Et ytterligere moment ved valget mellom skattepliktig og skattefri omdanning er graden av fleksibilitet ved omdannelsen. I FSFIN § 11-20-5 stilles det krav til hva som må, og hva som ikke kan, overføres til det nystiftede selskapet. Ved en skattepliktig omdanning står en derimot helt fritt med hensyn til hvilke eiendeler og gjeldsposter som skytes inn i det nye selskapet, og hvilke som ikke overføres. På den andre siden videreføres alle skatteposisjoner knyttet til virksomheten, samt skatteposisjoner på eiernivå ved omdanning etter FSFIN., mens eventuelle skatteposisjoner ikke kan overføres til det nye selskapet ved omdanning ved realisasjon.

5.2.4 Omgåelsesnormen ved omdanning med kontinuitet

Omdanning av enkeltpersonforetak uten gevinstbeskatning forutsetter skattemessig kontinuitet. I FSFIN. § 11-20-9 (1) stilles det krav til at minst 80 % av aksjekapitalen og minst 80 % av stemmeretten må ligge hos den personlige eier eller dennes ektefelle etter omdanningen, for at den skal kunne gjennomføres med skattefritak. Omdannes foretaket rett før generasjonsskiftet, oppstår problemstillingen om en kan overføre aksjene til junior straks etter omdanningen, eller om dette kan rammes som en omgåelse av eierkontinuitetskravet.

Det første spørsmålet ved omgåelsesdrøftelsen er om grunnvilkåret om skattemessig motivasjon er oppfylt. Som vist under pkt. 5.2.1 kan omdanning av virksomhet motiveres av ulike forhold. Avgiftsmotivasjonen må likevel sies å være dominerende ved omdanning fra enkeltpersonforetak til aksjeselskap forut for generasjonsskifte. Arveavgiftsreglene innebærer nærmest en diskriminering av enkeltpersonforetak, og omdanning er derfor et enkelt og vanlig tiltak for å tilpasse seg til arveavgiftsreglene.⁴⁷ I drøftelsen forutsettes det

---

⁴⁷ Zimmer (red.) (2010) s. 713.

derfor at transaksjonen fullt ut er avgiftsmessig motivert. Hva så om aksjene overføres bare noen minutter etter omdannelsen og kun er motivert av hensynet til å spare avgift? Tilleggsvilkåret innebærer også her en vurdering av om overføringen av aksjer fremstår som stridende mot skattereglenes formål ut fra disposisjonens virkninger, skattyters formål med disposisjonen og omstendighetene for øvrig.⁴⁸

FSFIN. § 11-20-9 (1) stiller ingen krav til varigheten av eierkontinuiteten. Tidligere inneholdt forskriften et krav om 10 års eiertid for omdanning med skattefritak. Dette ble opphevet av Finansdepartementet i 1996, uten at noe nytt vilkår om varighet av eierkontinuiteten ble innført. I BFU 13/05 er det lagt til grunn at et slikt vilkår heller ikke kan innfortolkes, da det eksplisitt har blitt fjernet fra bestemmelsen. Både ordlyden og bestemmelsens forhistorie taler derfor for at en overføring kort tid etter omdannelsen ikke kan rammes som omgåelse.

Skatterettslig teori drøfter ikke problemstillingen inngående. Gjems-Onstad legger til grunn at aksjene kan overføres til junior ”[...] nokså raskt etter omdannelsen med forbehold for gjennomskjæring dersom arveavgiften er den dominerende virkningen av omdannelsen”.⁴⁹ I hvilke situasjoner dette kan tenkes å være tilfellet drøftes imidlertid ikke. Overføres aksjene kort tid etter omdannelsen er jo nettopp arveavgiftsbesparelser en mer eller mindre dominerende virkning. Zimmer (red.) konkluderer også med at det på grunn av omdanningens mange ikke-skatterettslige konsekvenser «trolig [...] ikke kan antas at en overføring av aksjene til junior umiddelbart etter omdanningen kan rammes som omgåelse».⁵⁰

Omgåelsesspørsmålet drøftes i BFU 13/05. Her var spørsmålet om omdannelse av et deltakerlignet selskap til aksjeselskap, med etterfølgende overføring av aksjene til et

---

⁴⁸ Jf. Hex-dommen.

⁴⁹ Gjems-Onstad (2012) s. 914.

⁵⁰ Zimmer (red.) (2010) s. 713.

holdingsselskap med identiske eiere som i aksjeselskapet, gav grunnlag for gjennomskjæring. Skattedirektoratet viste her til at det i praksis og teori har vært lagt til grunn at omgåelsesnormen kan anvendes når omdanningen foretas forut for en planlagt overføring av aksjer. Som grunnlag for dette viste direktoratet til følgende sitat fra Lignings-ABC 2004 s. 727: *”I visse tilfeller kan omdanningen likevel settes til side dersom eierforholdet endres etter omdanningen. Dette kan være aktuelt dersom siktemålet med omdanningen er å oppnå etterfølgende skattefordeler som han ellers ikke kunne oppnådd [...]*. Skattedirektoratet la særlig vekt på om den etterfølgende disposisjonen medførte en endring av eierinteressene i det omdannede selskapet. I det konkrete tilfellet var eierinteressene i de to selskapene identiske, og det var derfor ikke grunnlag for omgåelse. Ved et generasjonsskifte er det motsatte tilfellet. Den etterfølgende overføringen har som formål å endre eierinteressene i det omdannede selskapet. Uttalelsene i BFU-en kunne tale for at en slik endring i eierinteressene må føre til gjennomskjæring. Sitatet fra Lignings-ABC-en som Skattedirektoratet viser til ble imidlertid tatt ut av ABC-en fra og med 2006. En uttalelse i en eldre BFU som hjemles i ligningspraksis som ikke lenger er opprettholdt fra ligningsmyndighetenes side, er ikke en særlig tungtveiende rettskilde. Når sitatet er tatt ut av ABC-en kan det stilles spørsmålsteget ved om det gir uttrykk for gjeldende rett.

Omdanning med umiddelbar overføring foretas med sikte på å overføre aksjer ved generasjonsskifte. Disposisjonens virkninger er dermed i tråd med formålet bak § 11 A om å lette generasjonsskifter for små og mellomstore bedrifter. Skattefordelen som oppnås er først og fremst en konsekvens av regelverket, og situasjonen skiller seg dermed fra andre tilfeller hvor omgåelsesspørsmålet kan reises. Dette taler for at en umiddelbar overføring ikke kan ses som en omgåelse.

Videre har omdanning fra enkeltpersonforetak til aksjeselskap en rekke ikke-skattemessige virkninger, selv der aksjene overføres bare noen minutter etter omdannelsen og kun er motivert av hensynet til å spare avgift. For det første innebærer aksjelovens ansvarsbegrensning en endring av det personlige ansvaret for virksomhetens gjeld og forpliktelser. I tillegg kommer at aksjelovgivningen gir en omfattende regulering av

virksomheten. Omdanning til aksjeselskap får videre betydning dersom eieren selv er ansatt i virksomheten, herunder for utbetaling av sykepenger og betaling av arbeidsgiveravgift. Omdanningen får også skattemessige konsekvenser utover muligheten til å spare arveavgift, ved at aksjonærer i aksjeselskap skattlegges etter aksjonærmodellen, mens enkeltpersonforetak skattlegges etter foretaksmodellen.

Dersom en antar at overføring umiddelbart etter omdanning rammes som omgåelse, blir spørsmålet hvilke krav som må stilles til varigheten av seniors eierkontinuitet for at omdanningen skal ha tilstrekkelig realitet. I og med at forskriften ikke oppstiller noen krav til varigheten av eierkontinuiteten etter omdanningen kan det neppe stilles særlig strenge krav. Det oppstår en kunstig grensedragning som åpner for tilpasninger, dersom umiddelbare overføringer må settes til side, mens overføringer etter noen dager eller uker godtas. Også dette taler for at umiddelbare overføringer ikke bør kunne rammes som omgåelse.

Etter dette er det ikke rettslig grunnlag for å anta at overføring av aksjene til junior umiddelbart etter omdanningen må settes til side med hjemmel i omgåelsesreglene. Uønskede tilpasninger bør heller forhindres ved å innføre et visst krav til varighet av eierkontinuiteten, som et vilkår for skattefritak ved omdanning av virksomhet.

5.3 Fra børsnoterte til ikke-børsnoterte aksjer

Børsnoterte aksjer er aksjer i selskaper som er notert på Oslo børs, på hovedlisten eller Oslo Axess, eller tilsvarende lister på utenlandske børser.⁵¹ Eierskapet til aksjer i børsnoterte selskaper ligger ofte hos ikke-børsnoterte holdingselskaper. Forutsettes det at senior eier aksjene direkte, oppstår problemstillingen om arveavgiftsreglene innebærer at det kan lønne seg at selskapet tas av børs forut for generasjonsskifte.

---

⁵¹ Håndbok i arveavgift – *Verdsettelse av aksjer* s. 3.

Noterte og unoterte aksjer verdsettes etter ulike verdsettelsesnormer. For børsnoterte aksjer legges børskursen til grunn i tråd med hovedregelen i aal. § 11. Ikke-børsnoterte aksjer verdsettes etter deres forholdsmessige andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi, jf. § 11A. Arveavgiftsbesparelsen beror dermed på differansen mellom formuesverdien av eiendeler med økonomisk verdi i selskapet og børskursen.

Noterte og unoterte aksjer verdsettes dessuten på ulike tidspunkt. Ved verdsettelse etter § 11 anvendes tidspunktet for rådighetsoverføringen, mens etter § 11A (3) anvendes 1. januar i det året rådigheten erverves. Overføres eksempelvis aksjene 1. mai i år 1, anvendes 1. mai som verdsettelsestidspunkt for børsnoterte aksjer. Ved verdsettelse av unoterte aksjer anvendes 1. januar i år 1. Der aksjekursen stiger i løpet av året kan det være ønskelig å beholde 1. januar som verdsettelsestidspunkt, for å få en lavest mulig verdsettelse. Et spørsmål er om man kan oppnå en avgiftsbesparelse ved å stryke børsnoteringen før overføring av aksjene. Per 1. januar i overføringsåret var selskapet imidlertid børsnotert, og siden aksjeselskaper etter sktl. § 2-36 er fritatt fra formuesskatt, foreligger det ikke noen beregning av skattemessig formuesverdi. I noen tilfeller kan det by på praktiske vanskeligheter å rekonstruere de skattemessige formuesverdiene pr. 1. januar i strykningsåret.⁵² Dette ligningstekniske problemet har lovgiver ved verdsettelse for formuesskatteberegningen løst gjennom sktl. § 4-13 (2), 2. setning. I utgangspunktet skal unoterte aksjer verdsettes per 1. januar i året *før* ligningsåret jf. sktl. § 4-12 (2), men der selskapet er tatt av børs dette året anvendes 1. januar *i* ligningsåret. Spørsmålet er her om en også ved arveavgiftsberegningen kan anvende dette prinsippet, slik at 1. januar i ligningsåret (år 2), anvendes fremfor 1. januar i det året rådigheten erverves (år 1).

En analogisk anvendelse av prinsippet i § 4-13 (2) ved arveavgiftsverdsettelsen kunne vært naturlig på bakgrunn av den nære tilknytningen til formuesskattereglene i § 11 A. Bestemmelsen i § 4-13 (2) 2. setning kom inn ved en lovendring i 1993, som ikke nevner

---

⁵² Ot.prp. nr. 22 (1993-1994) pkt. 1.

forholdet til aal. § 11 A.⁵³ Problemstillingens noe begrensede praktiske rekkevidde kan være bakgrunn for at den ikke er behandlet i sentral skatterettslig litteratur. Praktiske hensyn kan tale for at bestemmelsen gis anvendelse i de tilfeller hvor selskapet tas av børs i det året aksjenes rådighet overføres. Der det er praktisk mulig å beregne formuesverdien i ettertid bør imidlertid den særskilte reguleringen av tidspunktet for verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer i § 11 A (3) legges til grunn for verdsettelsen.

Der avgiftsbesparelsene er store kan et generasjonsskifte og besparelser i arveavgift i seg selv motivere stryking av børsnotering. Dette kan være tilfellet der verdiene i selskapet er knyttet til eiendeler som ikke medregnes som formuesverdi, jf. sktl. § 4-2. Eksempelvis kan IKT-selskaper ha store verdier i selvutviklede immaterielle rettigheter og goodwill, som er verdier som ikke medregnes ved formuesfastsettelsen.⁵⁴ Her kan en stryking av børsnotering før overføring av aksjene være aktuell. Videre kan besparelser i arveavgift ved gjennomføring av et generasjonsskifte være et tilleggsargument i en prosess som motiveres av andre hensyn. Stryking av børsnotering har ofte sammenheng med negativ kursutvikling og/eller oppkjøp og fusjoner med andre selskap, ønsket om mer makt over selskapet, eller et ønske om å unngå streng regulering og rapporteringsplikt. En annen side av problemstillingen er at dersom senior ønsker å ta et ikke-børsnotert selskap på børs, kan det være mye å spare i arveavgift ved å gjennomføre et generasjonsskifte før børsnoteringen.

5.4 Investeringer

5.4.1 Investeringer med kontante midler

Dersom senior har store verdier som skal overføres, men som ikke er plassert i familieselskapet, bør det ved skatteplanleggingen tas stilling til hvordan disse midlene kan overføres innenfor verdsettelsesreglene for ikke-børsnoterte aksjer. Dersom senior sitter på

---

⁵³ Ot.prp. nr. 22 (1993-1994) pkt. 1.

⁵⁴ Gjems-Onstad (2012) s. 905-906.

kontante midler innebærer rabatten i § 11A at en plassering av midlene i et unotert aksjeselskap gir en umiddelbar effekt på arveavgiftsberegningen, sammenlignet med en kontantoverføring til junior.

Kontante midler kan også brukes til å foreta en kapitalforhøyelse med etterfølgende investeringer i eiendeler som verdsettes lavt. Praktisk viktig er investeringer i fast eiendom. Eies næringseiendom av et ikke-børsnotert aksjeselskap kommer verdsettelsesnormen i § 11 A til anvendelse. Ved fastsettelse av selskapets ”samlede skattemessige verdi”, verdsettes næringseiendom til 50 % av en beregnet utleieverdi for eiendommen, jf. FSFIN § 4-10-4 (5) jf. sktl. § 4-10 (4). Ved beregning av ligningsverdien knyttes altså verdsettelsen til avkastningen av eiendommen, og ligger betydelig lavere enn omsetningsverdien. En sikkerhetsventil i sktl. § 4-10 (1) innebærer dessuten at formuesverdien på fast eiendom aldri vil overstige 60 % av omsetningsverdien.

Tilknytningen til selskapets skattemessige formuesverdier fører også til at enkelte verdier som ville vært avgiftspliktige etter § 11, ikke medregnes ved arv og gave av ikke-børsnoterte aksjer, jf. sktl. § 4-2. Som nevnt gjelder dette blant annet selvutviklede immaterielle rettigheter og forretningsverdi (goodwill) jf. § 4-2 (1) e og f. Ved arveavgiftsberegningen holdes disse verdiene også utenfor dersom de er plassert i et unotert aksjeselskap. Å foreta investeringer i eksempelvis teknologiselskaper eller IKT-selskaper kan derfor gi et gunstig generasjonsskifte. De største verdier i slike selskaper fanges ofte ikke opp ved beregning av arveavgiftsgrunnlaget.⁵⁵

5.4.2 Fordringer på selskapet

I en del familiebedrifter sitter senior med en fordring mot selskapet. Problemstillingen er praktisk fordi innføringen av utbyttebeskatning av personlige aksjonærer som et ledd i skattereformen i 2004-2006 førte til utbyttetapping av norske aksjeselskaper før reglene

---

⁵⁵ Gjems-Onstad (2012) s. 905.

trådte i kraft. I mange tilfeller ble utbytte utbetalt ved at aksjonæren fikk en fordring på selskapet, fordi selskapet ikke hadde midler til å foreta utbetalinger.⁵⁶ I andre tilfeller ble midlene tilbakeført til selskapet som lån, slik at aksjonæren ble sittende med en fordring på selskapet. Overføres en slik fordring direkte til junior verdsettes denne til pålydende ved arveavgiftsberegningen jf. aal. § 12. Konverteres fordringen til aksjekapital i selskapet ved utstedelse av nye aksjer, øker selskapets samlede skattemessige formuesverdi med fordringens pålydende. Arveavgiften er derfor i utgangspunktet lik. Men ved overføring av aksjer kan junior oppnå en besparelse ved å anvende rabatten i aal. § 11A.

Tilbakebetalingen av innbetalt aksjekapital etter sktl. § 10-11 (2) ikke utbytte og kan tilbakebetales til aksjonæren uten at det påløper skatt. Skatteposisjonen ”innbetalt aksjekapital” er knyttet til den enkelte aksje og berøres ikke av et eierskifte, heller ikke ved arv eller gave.⁵⁷ Innbetalt kapital er dessuten ikke omfattet av sktl. § 9-7 og begrenses ikke til arveavgiftsgrunnlaget ved arv eller gave. Det kan derfor senere foretas en kapitalnedsettelse i selskapet med nedskrivning av aksjenes pålydende og tilbakebetaling til junior, som ikke skattlegges som utbytte.

5.4.3 Omgåelsesnormen ved investeringer forut for generasjonsskiftet

5.4.3.1 Tilpasninger i overføringsåret

Tidspunktet for verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer er 1. januar i det året rådigheten overføres, jf. § 11A (3). Utgangspunktet er at det ikke skal tas hensyn til eventuelle endringer i selskapets formuesstilling mellom 1. januar og tidspunktet for rådighetsservervet. Regelverket åpner derfor for muligheter for tilpasning og reduksjon av arveavgiftsgrunnlaget. Sett at senior oppretter et selskap med kr. 30.000 i aksjekapital, som verdsettes til 30.000 per 1. januar. I løpet av året foretar senior en kapitalforhøyelse med kr

---

⁵⁶ Gjems-Onstad (2008).

⁵⁷ Zimmer (red.) (2010) s. 383.

1 000 000 og senere samme år overføres aksjene til junior som gave. Disse midlene er som utgangspunkt ikke omfattet av arveavgiftsplikten, som baseres på verdsettelsen per 1. januar.

Av denne grunn fikk § 11A et nytt tredje ledd i 2009 som fastsetter at det skal tas hensyn til ”eierstyrte endringer” i selskapets kapital, aksjer eller andeler i tidsrommet mellom 1. januar og verdsettelsestidspunktet. Med begrepet ”eierstyrte endringer” menes endringer knyttet til kapitalen som er et resultat av aksjonærens beslutninger og disposisjoner, og som ikke skyldes ordinær drift. Eksempler er endringer i antall aksjer uten motsvarende endring i selskapskapitalen, erverv og salg av egne aksjer og kapitalforhøyelser.⁵⁸ Bestemmelsen favner altså vidt og stenger døren for slike tilpasningsmuligheter som vist i eksemplet overfor. Bestemmelsen kan ses på som en lovfesting av den generelle omgåelsesnormen for konkrete tilfeller av tilpasning til regelverket i overføringsåret.

5.4.3.2 Tilpasninger foretatt tidligere år

§ 11A (3) gjelder kun for tidsrommet mellom 1. januar og rådighetservervet i selve overføringsåret. Tilpasninger som foretas tidligere år er derfor utenfor bestemmelsens anvendelsesområde. Slike tilpasninger må vurderes etter den ulovfestede omgåelsesnormen.

I *Nagell-Erichsen-dommen* oppnådde skattyter en gunstig arveavgiftsmessig situasjon ved å foreta låneopptak og investeringer. En kan her stille spørsmål ved hvordan dette ville blitt vurdert dersom kapitalinnskuddet og investeringene hadde vært foretatt med midler som senior allerede hadde som oppspart egenkapital. Høyesterett indikerer i *Nagell-Erichsen* at de ville godtatt arveavgiftsbesparelsen om senior hadde hatt midlene tilgjengelig som ledig likviditet og skutt disse inn som aksjekapital.⁵⁹ Ut fra argumentasjonen i dommen kan det

---

⁵⁸ Ot.prp. nr. 1 (2008-2009) pkt. 5.3.3.

⁵⁹ Avsnitt 66.

se ut som om det var avgjørende for Høyesterett at det ble foretatt et låneopptak, og at dette gav investeringene preg av et rent avgiftsarrangement.⁶⁰ Zimmer poengterer at det er vanskelig å se at det avgjørende momentet for om investeringer skal kunne rammes som omgåelse skal være hvorvidt opplegget er finansiert ved egenkapital eller gjeld.⁶¹ En overføring av kapital for å utnytte verdsettelsesreglene kan ikke være utelukket fra å rammes som omgåelse om investeringene er foretatt med tilgjengelig likviditet.

Om omgåelsesnormen ved tilpasninger til § 11A fremgår det av arveavgiftshåndboken at aktuelle omgåelsessituasjoner kan være ”[...]når en forutgående formuesoverføring til et selskap antas å ha sammenheng med den forestående avgiftspliktige overføringen av aksjene i selskapet, og formuesoverføringen ville ha blitt avgiftspliktig ved direkte overføring til de nye aksjonærene”.⁶² En plassering av kontanter i et aksjeselskap uten annet formål en å spare arveavgift faller innenfor denne beskrivelsen. Ved en ren oppkapitalisering bør midlene ha hatt en funksjon som nødvendige eller relevante for å sikre driften av selskapet, for at transaksjonen ikke skal anses som en omgåelse. Foretas en kapitalforhøyelse med etterfølgende investeringer har disposisjonene ofte langsiktige virkninger for skattyter og selskapet utover selve arveavgiftsbesparelsen, men *Nagell-Erichsen-dommen* gir et eksempel på at det ikke trenger å være tilfellet. Det sentrale momentet ved grensedragningen mellom de akseptable tilpasninger og de illojale omgåelser, er om investeringene ivaretar kommersielle hensyn for selskapet, eller om det er snakk om rene kunstgrep for å oppnå arveavgiftsbesparelser.⁶³

Ved en konvertering av fordring på selskapet forut for generasjonsskifte, gir overføring av aksjer en annen avgiftsberegning enn overføring av selve fordringen. Spørsmålet blir derfor om konverteringen kan ses som en omgåelse av verdsettelsesreglene. Hva gjelder

---

⁶⁰ Avsnitt 82.

⁶¹ Zimmer (2007) s. 358.

⁶² Håndbok i arveavgift – *Verdsettelse av aksjer* s. 19.

⁶³ Harboe (2012) s. 275.

grunnvilkåret, utgjør arveavgiftsbeparelsen i mange tilfeller hovedformålet bak konvertering av fordringen. Jo flere mottakere som skal motta aksjer, jo større avgiftsbeparelse gir § 11A-rabatten, og jo mer nærliggende er ønsket om å overføre unoterte aksjer fremfor å overføre fordringen direkte. Men konverteringen kan også være motivert av seniors ønske om å beholde kontrollen i selskapet. Konverteres fordringen til B-aksjer uten stemmerett, og senior har A-aksjer med stemmerett, beholdes kontrollen over selskapet og fremtidige utbetalinger. Senior kan dermed overføre opptjente verdier og fremtidig verdistigning i selskapet, uten at formuesforholdene og likviditeten til selskapet berøres.⁶⁴

Konvertering av fordring på selskapet til aksjer for å kunne overføre aksjer ved generasjonsskifte er videre i tråd med formålet bak aal. § 11 A. Kontinuitetsprinsippet medfører at en slik disposisjon innebærer en videreføring av seniors skatteposisjoner på juniors hånd. Et argument mot omgåelse er dermed at den samlede skatte- og avgiftsbelastningen jevner seg ut over tid, ved at lave inngangsverdier gir lavt skjermingsgrunnlag og høy gevinst ved salg av aksjene. Opplegget innebærer derfor en skatteutsettelse, ikke en skatteomgåelse. I BFU 15/11 la Skattedirektoratet vekt på tilsvarende betraktninger ved vurderingen av om en transaksjonsrekke, som la til rette for å komme i posisjon for skattefri utbetaling av innbetalt kapital, kunne settes til side med hjemmel i omgåelsesnormen. Skattedirektoratet viste til at aksjonærene ikke ville få overført ikke-innbetalt kapital fra selskapet uten beskatning, og at tilpasningen derfor ikke var illojal.

---

⁶⁴ Se pkt. 6.2 for drøftelse av utsatt rådighetsserverv ved bruk av B-aksjer uten stemmerett.

5.5 Låneopptak

5.5.1 Arveavgiftsmessige konsekvenser

Et låneopptak forut for et generasjonsskifte kan ha gunstige arveavgiftsmessige konsekvenser. Låneopptaket kan foretas ved at senior personlig tar opp et lån og skyter midlene inn som egenkapital i et nystiftet eller eksisterende ikke-børsnotert selskap.⁶⁵ Formuesverdien på aksjene økes, men ved arveavgiftsberegningen kan junior velge å verdsette inntil 10 millioner av aksjene til 60 % av formuesverdien. Dersom aksjene overdras til junior mot at han personlig overtar seniors gjeld, får junior fullt fradrag for gjeldsforpliktelsen ved avgiftsberegningen, jf. aal. § 15. Junior kan senere innfri gjeldsforpliktelsen ved å foreta en kapitalnedsettelse med tilbakebetaling av innbetalt kapital. Ved at formuesverdien settes til 60 % av formuesverdien, mens gjelden fradras fullt ut kan man gjennom et slikt låneopptak oppnå en avgiftsbesparelse. Rabatten er begrenset til arveavgiftsgrunnlag på 10 millioner kroner og får dermed mindre betydning ved overføring av betydelige midler, men den totale besparelsen blir større jo flere mottakere som skal motta aksjer.

Ser man kun på de arveavgiftsmessige konsekvensene av et slikt låneopptak gir dette imidlertid et for ensidig bilde. Økonomisk analyse av regelverket viser at tilpasning ikke nødvendigvis lønner seg over tid.⁶⁶ Kontinuitetsprinsippet innebærer en videreføring av seniors inngangsverdier, men arveavgiftsgrunnlaget setter også her øvre grense for juniors inngangsverdier, jf. sktl. §9-7, noe som får betydning ved gevinstbeskatningen ved senere realisasjon. Inngangsverdien danner også utgangspunktet for aksjenes skjermingsgrunnlag, jf. sktl. § 10-12, og en lav inngangsverdi begrenser muligheten til å ta ut senere utbytte skattefritt.

---

⁶⁵ Se Ot.prp. nr. 1 (2008-2009) pkt. 5.1.3.

⁶⁶ Folkvord og Olsen (2009) s. 147.

5.5.2 Omgåelsesnormen ved låneopptak

Videre oppstår spørsmålet om et slikt låneopptak kan rammes som en omgåelse. Dette var problemstillingen i *Nagell-Erichsen*.⁶⁷ Førstvoterende kom her til at det låneopptaket senior foretok kort tid før sin død, med etterfølgende investeringer i ikke-børsnoterte selskaper, hadde helt ubetydelig egenverdi utover avgiftsbesparselsen. Høyesterett opprettholdt derfor enstemmig gjennomskjæringsvedtaket.

I *Nagell-Erichsen* bygde ikke Høyesterett på en like klar todeling av vilkårene i omgåelsesnormen som en ser i de nyeste omgåelsesdommene. Det var innrømmet fra de avgiftspliktiges side at arveavgiftsbesparselsen var en del av motivet, og grunnvilkåret og totalvurderingen gled derfor noe over i hverandre. En forskjell mellom situasjonen i dommen og situasjonen ved vurderinger av tilsvarende transaksjoner i dag, er at aksjonærmodellen ikke eksisterte på transaksjonstidspunktet i *Nagell-Erichsen-dommen*. I dag kan en påberope at verdsettelse til 60 % også medfører negative skattemessige konsekvenser, særlig i form av lavere skjermingsgrunnlag. Det kan anføres at denne ulempen ved transaksjonen taler for at den ikke er skatte- og avgiftsmessig motivert, og at grunnvilkåret i omgåelsesnormen dermed ikke er oppfylt. Det er ikke gitt at argumentasjon om en slik ulempe hadde gitt noen utslagsgivende effekt i *Nagell-Erichsen*, sett i sammenheng med den klare avgiftsmotivasjonen bak låneopptaket og den betydelige reduksjonen i arveavgift arvingene oppnådde. I lignende tilfeller som fremstår som mindre ekstreme kan imidlertid skatteulempen være et mer fremtredende moment. Folkvord og Olsen argumenterer derfor for at slike ulemper må kunne forventes å få betydning for vurdering av grunnvilkåret.⁶⁸ Dette kan ses i sammenheng med at det etter endringer i § 11 A ikke lenger er mulig å oppnå så ekstreme besparelser som i *Nagell-Erichsen*. Foretas det et låneopptak forut for overføringen av aksjene for å spare arveavgift, er likevel avgiftsmotivasjonen som hovedregel tilstrekkelig klar til at grunnvilkåret er oppfylt.

---

⁶⁷ Se pkt. 4.4.

⁶⁸ Folkvord og Olsen (2009) s. 148.

I totalvurderingen av låneopptaket i *Nagell-Erichsen* kom Høyesterett til at transaksjonen samlet sett fremstod som ”anstrengt og lite naturlig om det ses bort fra hensynet til arveavgiften”.⁶⁹ Skattyters anførsel om at betydelige rentekostnader innebar en ulempe som gav transaksjonen egenverdi ble avvist. Zimmer kritiserer dette standpunktet, og peker på at det i rettspraksis er lagt til grunn at ulemper for skattyter skal tas i betraktning under totalvurderingen.⁷⁰ At skattyter må betale gjeldsrenter ved låneopptaket reduserer fordelene ved arrangement, og det gir urimelige resultater om dette momentet ikke inngår totalvurderingen. Men dersom renteutgiftene er lavere enn arveavgiftsbesparelsene kan nettoresultatet likevel tale for gjennomskjæring.⁷¹

Låneopptaket ble i *Nagell-Erichsen* karakterisert som ”et rent avgiftsarrangement”, og det var tilstrekkelig til at det under totalvurderingen ble konkludert med at arrangementet var en illojal tilpasning til § 11A.⁷² Ved vurderingen av om tilsvarende transaksjoner er i strid med skattereglenes formål er det et poeng at § 11 A er endret etter dommen. Begrunnelsen for reduksjonen av rabatten til 40 prosent og innføringen av rabattaket, var nettopp å unngå tilpasninger og reduksjoner i arveavgiftsgrunnlaget.⁷³ Argumentasjonen og eksemplet i forarbeidene til endringene har klare likhetstrekk med *Nagell-Erichsen-dommen*, og innføringen av rabattaket har stengt døren for tilpasninger av så ekstrem karakter og så store beløp som der var mulig. Rabatten ble imidlertid ikke fjernet helt. Det kan derfor argumenteres for at de tilpasninger som fortsatt er mulige innenfor den rabatten som regelverket gir, ikke er i strid med bestemmelsens formål om å lette gjennomføringen av generasjonsskifter. *Nagell-Erichsen-dommen* har fremdeles relevans, men endringene i § 11A og innføringen av skjermingsmodellen fører til at låneopptak normalt får en mye

---

⁶⁹ Avsnitt 66.

⁷⁰ Zimmer (2007) s. 355.

⁷¹ Zimmer (2007) s. 356.

⁷² Avsnitt 82.

⁷³ Ot.prp. nr 1 (2008-2009) pkt. 5.1.3.

mindre positiv effektiv for skattyter. Slike låneopptak fremstår derfor sjeldnere så klart som rene avgiftsarrangementer.

5.6 Stiftelse av nytt ikke-børsnotert aksjeselskap

5.6.1 Verdsettelse av selskaper stiftet i overføringsåret

Dersom senior stifter et selskap i tiden mellom 1. januar og rådighetservet i overføringsåret, foreligger ikke noen formuesverdi per 1. januar dette året. Hovedregelen om verdsettelsestidspunkt i 11A (3) kan derfor ikke anvendes. Problemstillingen er her hvordan aksjene i selskap stiftet i overføringsåret skal verdsettes.

Reglene om verdsettelse av ikke-børsnoterte aksjer er nært knyttet opp mot formuesskattereglene. Verdsettelsestidspunktet reguleres imidlertid særskilt i arveavgiftsloven i § 11 A (3). Arveavgiftsloven anvender 1. januar i det året rådigheten erverves, mens skattepliktig formue som hovedregel fastsettes til verdien per 1. januar i ligningsåret, jf. sktl. § 4-1, altså året *etter*. Ikke-børsnoterte aksjer skal imidlertid verdsettes etter aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi den 1. januar året *før* ligningsåret, jf. § 4-12. Aksjer i unoterte selskaper skal dermed verdsettes på samme tidspunkt for arveavgiftsformål og formueskatteformål.

Spørsmålet om verdsettelse av aksjer i nystiftede selskaper er ikke direkte regulert i aal. § 11 A eller i bestemmelsens forarbeider. Skatteloven har imidlertid en egen bestemmelse om verdsettelse av aksjer i nystiftede selskaper ved formuesskatteberegningen. Aksjeverdien skal etter sktl. § 4-13 (1) settes til summen av "*aksjenes pålydende beløp og overkurs*". Nystiftede aksjeselskaper har ikke fått fastsatt noen skattemessig formuesverdi og derfor anvendes pålydende og overkurs, som normalt reflekterer den samlede skattemessige verdien i selskapet. I mangel på andre holdepunkter kan det spørres om en her kan anvende formueskatterettslig regulering tilsvarende ved arveavgiftsfastsettelsen. Den nære tilknytningen mellom verdsettelsesreglene for formueskatteformål og § 11A gjør denne analogien nærliggende. I forarbeidene til endringer i forløperen til § 4-13,

selskapsskatteloven § 2-2 nr. 4, uttales det også at prinsippet om verdsettelse av nystiftede selskaper får tilsvarende anvendelse på arveavgiftsrettens område.⁷⁴ Dette er videre lagt til grunn i ligningspraksis.⁷⁵

5.6.2 Nystiftelse ved fisjon i overføringsåret

En egen problemstilling er om reglene om verdsettelse til pålydende og overkurs i sktl. § 4-13 (1) også får anvendelse på stiftelse av nytt selskap ved fisjon i overføringsåret, i tiden mellom 1. januar og rådighetservet. Aksjekapital og overkurs reflekterer i utgangspunktet de verdiene som er skutt inn i det nystiftede selskapet, slik at etter § 4-13 (1) settes verdsettelsen lik de virkelige verdier i selskapet. Men ved fisjoner som gjennomføres med regnskapsmessig kontinuitet, typisk jevndelingsfisjoner, deles aksjekapitalen og overkursen mellom selskapene uten at det finner sted noen oppjustering av innbetalt kapital eller overkurs.⁷⁶ Omfattes fisjoner av prinsippet i sktl. § 4-13 (1) åpner dette for at det kan tenkes visse tilpasninger ved å foreta endringer i overføringsåret.

Dette kan belyses med et eksempel: Selskap A eies av senior. Selskapet har en aksjekapital på kr. 500.000 og overkursfond på kr. 500.000, mens fri egenkapital i selskapet er på kr. 10 000 000. Selskapet deles 50/50 ved en fisjon til et nystiftet selskap B med senior som aksjonær. Dersom senior overfører aksjene i selskap B til junior senere i fisjonsåret er det altså pålydende og overkurs som skal legges til grunn ved verdsettelsen. I eksemplet utgjør dette kr. 500 000, mens den virkelige verdi i det nye selskapet er kr 5 500 000. Har selskapet ikke fri egenkapital, kan det foretas en kapitalnedsettelse i selskapet med overføring til egenkapital forut for fisjonen. Eksemplet viser hvordan en anvendelse av prinsippet i sktl. § 4-13 (1) på nystiftelse ved fisjoner åpner for at betydelige verdier kan holdes utenfor ved arveavgiftsberegningen. Fisjonen er en eierstyrt endring, men faller

---

⁷⁴ Ot.prp. nr. 1 (1999-2000), pkt. 4.4.3.

⁷⁵ Håndbok i arveavgift – *Verdsettelse av aksjer* s. 9.

⁷⁶ Zimmer (red.) (2010) s. 681.

utenfor de tilfeller aal. § 11 A (3) regulerer, fordi en i det nystiftede selskapet ikke har noen formuesverdi per 1. januar i overføringsåret.

Sktl. § 4-13 er etter ordlyden isolert sett en generell verdsettelsesregel for formuesverdien av aksjer i nystiftede selskaper. Utgangspunktet må derfor tas i at også selskaper som dannes ved fisjon omfattes. Spørsmålet er imidlertid om de tilpasningsmuligheter som bestemmelsen åpner for fører til at regelen må tolkes innskrenkende for det tilfellet at det nystiftede selskap er stiftet i forbindelse med fisjon. Forarbeidene til sktl. § 4-13 drøfter ikke hva som skal anses som nystiftet selskap eller hvorvidt fisjoner omfattes. I en uttalelse gjengitt i Utv. 2000 s. 1687 legger Finansdepartementet til grunn at bestemmelsen om nystiftede selskap også får anvendelse på selskap stiftet ved fisjon, og at det ikke er grunnlag for en innskrenkende fortolkning av ordlyden. I Zimmer (red.) legges det også til grunn at regelverket om formuesbeskatning ved fisjoner åpner for en gunstig engangseffekt på formuesskatten, hvis selskapet fisjoneres med regnskapsmessig kontinuitet.⁷⁷

Folkvord stiller imidlertid spørsmålstegn ved om sktl. § 4-13 (1) kan tolkes slik at stiftelser ved fisjoner omfattes, nettopp på bakgrunn av de betydelige skattemessige incitamenter en slik tolkning skaper.⁷⁸ Folkvord viser til at en grunnleggende forskjell på fisjoner og andre nystiftelser er tilgangen til eldre årsregnskaper og ligningspapirer, slik at det ved fisjoner er fullt mulig å videreføre beregningen av skattemessig verdier. En viss støtte til en innskrenkende fortolkning grunnet i tilpasningsmuligheter kan en finne i regelens forhistorie. Ordlyden refererte opprinnelig kun til aksjenes pålydende, men begrepet ”overkurs” ble lagt til for å unngå at aksjenes virkelige verdi i stiftelsesåret skulle overstige formuesverdien (pålydende), dersom det ble ytet overkurs ved stiftelsen.⁷⁹ Lovgiver har altså tidligere foretatt endringer i bestemmelsen nettopp ut fra ønsket om å stenge for uønskede tilpasninger. På den andre siden har lovgiver bevisst valgt å la pålydende og

---

⁷⁷ Zimmer (red.) (2010) s. 681.

⁷⁸ Folkvord (2006) s. 221.

⁷⁹ Ot.prp. nr. 1 (1999-2000), pkt. 4.4.2.

overkurs ligge til grunn for verdsettelsen, og det har ikke blitt foretatt noen egen regulering av verdsettelsen i fisjonstilfellene.

En skatteregel som åpner for stor grad av tilpasning er ikke heldig. Men selv om argumentasjonen hos Folkvord har gode grunner for seg, er dette ikke nødvendigvis tilstrekkelig til å foreta en innskrenkende tolkning av ordlyden. En slik fortolkning har ikke støtte i konkrete uttalelser i forarbeidene, spørsmålet har ikke vært oppe i rettspraksis og juridisk teori gir ikke noen enstemmig konklusjon. En innskrenkende tolkning må dermed eventuelt bygge på Folkvords argumentasjon og det reelle hensyn at en ren språklig fortolkning av ordlyden gir for store tilpasningsmuligheter. Selv om en direkte anvendelse åpner for tilpasninger, er dette ikke et tilstrekkelig rettskildemessig grunnlag for å foreta en innskrenkende tolkning av ordlyden i sktl. § 4-13(1). Verdsettelsen må derfor settes til pålydende og overkurs også der selskapet er nystiftet ved en fisjon.

Ved beregning av arveavgift er det videre et poeng at sktl. § 4-13 som vist ikke er gitt direkte anvendelse gjennom aal. § 11A, men at anvendelsen bygger på en uttalelse i forarbeidene til endringer i selskapsskatteloven. Argumentasjonen bygger på et lite tungtveiende rettskildegrunnlag om en legger til grunn en analogisk anvendelse av en innskrenkende ordlydsfortolkning, som igjen er basert på reelle hensyn. Ved arveavgiftsberegningen er det dermed desto større grunn til å anvende sktl. § 4-13 etter ordlyden ved verdsettelse av selskaper nystiftet ved fisjon. Dette legges også til grunn i Zimmer (red.), hvor det i et petitavsnitt vises til at den gunstige effekten § 4-13 får i fisjonstilfellene dersom kapital og overkurs er lavere enn skattemessig formuesverdi *”vil man også kunne dra fordel av for arveavgiftsformål [...]”*.⁸⁰

---

⁸⁰ Zimmer (red.) (2010) s. 681.

5.6.3 Omgåelsesnormen ved stiftelse av nytt selskap ved fisjon i overføringsåret

Konklusjonen overfor innebærer at § 4-13 må legges til grunn etter sin ordlyd ved verdsettelse av aksjer i nye selskaper stiftet ved fisjon i tiden mellom 1. januar og tiden for overføring av rådigheten senere samme år. Dette kan, som vist i eksempelet overfor, gi store arveavgiftsbesparelser, fordi verdsettelse til pålydende og overkurs ikke reflekterer verdiene i selskapet ved en fisjon. Problemstillingen er her om skattyter kan nektes denne arveavgiftsbesparelsen med grunnlag i omgåelsesnormen.

Stiftelse av unoterte selskaper er en av flere måter å gjennomføre et generasjonsskifte på. Valget av fisjon som gjennomføringsmåte kan være hovedsakelig motivert av hensynet til å spare arveavgift, særlig der selskapet har store verdier som fri egenkapital i selskapet og en oppnår en arveavgiftsbesparelse ved anvendelse av § 4-13. I disse tilfellene er grunnvilkåret oppfylt.

Ved vurderingen av om det ut fra fisjonens virkninger og skattyters formål med disposisjonen er i strid med skattereglenes formål å legge fisjonen til grunn, er det her et poeng at disposisjonen ikke bare er ment å anvende verdsettelsesregelen i aal. § 11 A, men også er ment å skulle utnytte § 4-13 (1), slik at midler holdes utenfor ved verdsettelsen. Formålet bak § 4-13 (1) får dermed betydning. Bestemmelsen er gitt for få en mest mulig riktig verdsettelse av aksjer og andeler. Stiftelse av et nytt selskap ved fisjon må sies å være i strid med § 4-13 (1), dersom det eneste en oppnår ved fisjonen er en verdsettelse for arveavgiftsberegningen som ikke bygger på reelle verdier i selskapet.

En fisjon har imidlertid ofte en egenverdi utover en skatte- eller avgiftsbesparelse. En fisjon kan være hensiktmessig for å foreta en risikospredning til flere selskaper, eller for å få en god fordeling mellom flere arvinger. Fisjoner kan også bli brukt til å sørge for en opprydning og bedre strukturering av virksomheten. I *Reitan-dommen* var det eksempelvis et sentralt poeng at det kun var franchiserettigheter senior ønsket å overdra og ikke øvrige verdier i selskapet. Immaterielle rettigheter ble derfor plassert i et nystiftet selskap. Dette kunne også være oppnådd ved å utfisjonere franchiserettighetene. Et annet eksempel er der

en fisjon foretas for å få en rendyrking av eiendomsselskap og driftsselskap. Fisjoner av denne typen er reelle transaksjoner med forretningsmessig begrunnelse. Tilsidesettelse av avgiftsbesparselsen med grunnlag i omgåelsesnormen blir trolig først aktuelt der det foretas en utfisjoning uten eller med svært liten egenverdi. Et eksempel kan være en utfisjoning av store verdier i et selskap før overføring av aksjene i det overtakende selskapet til arvingene. Om fisjonen foretas kun for å oppnå en verdsettelse til pålydende og overkurs, slik at fri egenkapital holdes utenfor verdsettelsen, er fisjonen et unødvendig mellomledd i strid med formålet om riktig verdsettelse i § 4-13 (1).

5.7 Særlig om overføring av næringseiendom

5.7.1 Direkte overføring eller forutgående omdanning

Næringseiendom som eies av senior personlig eller gjennom et enkeltpersonforetak kan overføres direkte til junior. Problemstillingen her er hvorvidt det er gunstig å plassere eiendom i et aksjeselskap før overføring til junior, slik at en kan overføre aksjer ved generasjonsskifte, og komme inn under aal. § 11A.

Overføring av eiendom til aksjeselskap er mest praktisk ved omdanning av enkeltpersonforetak. Overføres eiendom ved salg eller gavesalg, skattlegges senior for eventuell gevinst. Næringseiendom som har vært i seniors eie lenge har ofte lav inngangsverdi, og salget kan derfor utløse en betydelig gevinst. Overføres eiendommen ved gave kan det for selskapet som mottar gaven oppstå spørsmål om gaven er en fordel vunnet ved selskapets virksomhet, slik at gaven er skattepliktig inntekt for selskapet. Ved en omdanning av enkeltpersonforetak kan fast eiendom imidlertid overføres skattefritt jf. FSFIN. §11-20-5 (2). For å kunne omdannes skattefritt må foretaket drive "virksomhet i skattelovens forstand" jf. § 11-20-1 (1). Dersom foretaket kun driver med forvaltning og utleie av fast eiendom, vil spørsmålet om dette vilkåret er oppfylt komme på spissen. Virksomhetskravet, slik dette er tolket og anvendt i rettspraksis, ligningspraksis og

skatterettslig teori, forutsetter en viss aktivitet av økonomisk art som drives for skattyters egen regning og risiko.⁸¹ Grensen mot passiv kapitalforvaltning trekkes etter en konkret vurdering, hvor særlig omfanget av aktiviteten og størrelsen på omsetning står sentralt. Virksomhetskravet i § 11-20-1 (1) får videre den konsekvens at det kun er eiendeler som er knyttet til foretaket som kan overføres skattefritt. Senior kan ikke samtidig skyte inn eiendom som han eier utenfor virksomheten.

Valget mellom overføring av eiendom og overføring av aksjer får betydning ved beregning av arveavgiftsgrunnlaget. Eiendom verdsettes etter hovedregelen i aal. § 11 (1). Verdien skal settes til den antatte salgsverdi på eiendommen, med de rettigheter og heftelser som ligger til eiendommen ved rådighetsservervet.⁸² Omsetningsverdien fastsettes etter et konkret skjønn, dersom det ikke foreligger noen salgsverdi som gir veiledning.⁸³ Ligningsverdien kan ikke forventes å legges til grunn ved beregningen. I praksis utgjør arveavgiftsverdien ofte flere ganger slik takst.⁸⁴ Eies næringseiendom av et ikke-børsnotert aksjeselskap verdsettes næringseiendom som vist til 50 % av en beregnet utleieverdi for eiendommen, jf. FSFIN § 4-10-4 (5). I tillegg kan junior ved overføring av aksjer velge å benytte seg av rabatten i § 11 A. Differansen mellom verdsettelse etter § 11 og § 11 A kan dermed utgjøre et relativt stort beløp.

En særskilt problemstilling som kan få betydning for valget av formen for overføring av fast eiendom er om transaksjonen utløser dokumentavgift for mottaker. Avgiftsplikten inntreffer ved tinglysning av dokumenter som overfører grunnbokshjemmelen til fast eiendom, jf. dokumentavgiftsloven § 6. Dokumentavgiften utgjør 2, 5 % av eiendommens markedsverdi på tinglysningstidspunktet, og kan således utgjøre relativt store verdier.⁸⁵

---

⁸¹ Se Zimmer (2009)a s. 131f. og Zimmer (red.) (2010) s. 635f.

⁸² Harboe (2000) s. 165.

⁸³ NOU 2000:8, s. 135.

⁸⁴ Zimmer (red.) (2010) s. 694.

⁸⁵ Stortingsvedtaket om dokumentavgift (2013) §1 (1), siste setning og lov om dokumentavgift § 7.

Dersom eiendommen er plassert i et selskap innebærer overføring av aksjer ingen hjemmelsoverføring og endring i grunnboken er ikke nødvendig. Aksjeoverføringen utløser derfor ikke dokumentavgift. Omdanning fra enkeltpersonforetak til aksjeselskap innebærer imidlertid også en hjemmelsoverføring mellom to ulike rettssubjekter, og omdanningen kan utløse dokumentavgift.⁸⁶ Et sentralt poeng er her at registrering av ny hjemmelshaver ved tinglysning er frivillig. Tilstrekkelig rettsvern for ervervet kan i mange tilfeller også oppnås ved urådighetserklæringer. Banker og andre kreditorer krever likevel normalt at hjemmelsoverføringen er tinglyst i grunnboken.⁸⁷ Har mottakeren betalt dokumentavgift gis det på nærmere vilkår rett til fradrag for dokumentavgift krone for krone ved arveavgiftsberegningen etter aal. § 20, ved arv eller gave av fast næringseiendom. I prinsippet er dette en regel om fritak fra dokumentavgift ved generasjonsskifte i familiebedrifter.⁸⁸

Valget mellom direkte overføring og overføringer av aksjer får betydning for om det er kontinuitetsprinsippet eller diskontinuitetsprinsippet som kommer til anvendelse. Ved overføring av aksjer medfører kontinuitetsprinsippet at junior trer inn i givers inngangsverdier, og sammenhengen mellom den verdien som legges til grunn ved arveavgiftsberegningen og størrelse på fremtidig inntektsskatt får betydning også her. Overføres eiendommen direkte gjelder prinsippet om diskontinuitet, ved at de skattemessige verdier settes til omsetningsverdien på overføringstidspunktet. Normalt er den opprinnelige inngangsverdien for den faste eiendommen langt lavere enn omsetningsverdiene, slik at overføringen innebærer en betydelig oppskrivningsrett.

Verdsettelsesreglene innebærer at det er store arveavgiftsmessige forskjeller på overføring av eiendom direkte og overføring av aksjer i et selskap som eier eiendommen. Direkte overføring kan imidlertid lønne seg dersom en ønsker høyere inngangsverdier på

---

⁸⁶ Gjems-Onstad (2012) s. 796.

⁸⁷ Ernest & Young (2009) s. 35.

⁸⁸ Zimmer (red.) (2010) s. 688.

eiendommen. Skal eiendommen selges, innebærer oppskrivingsretten at gevinsten ved salget blir lavere etter en overføring med diskontinuitet. Arveavgiftsbelastningen ved direkte overføring kan dermed være å foretrekke, fremfor å betale skatt på en høyere gevinst. Hvis junior derimot skal eie eiendommen i overskuelig fremtid, blir arveavgiften normalt svært høy ved direkte overføring, sammenlignet med overføring gjennom ikke-børsnotert aksjeselskap.

5.7.2 Salg av eiendom

En annen problemstilling oppstår dersom familien ønsker å selge eiendom. Spørsmålet er her om salget bør foretas før eller etter overføringen til neste generasjon. Verdsettelsesreglene innebærer at dette kan få store utslag ved arveavgiftsberegningen.

Dersom eiendommen eies av senior direkte er alternativet å selge eiendommen og deretter overføre kontantbeløpet som arv eller gave. I begge tilfeller er det antatt salgsverdi som legges til grunn ved beregningen, jf. aal. § 11, og arveavgiftsberegningen blir derfor lik. Diskontinuitetsprinsippet innebærer at overføring eiendom før salg også gir en skattebesparelse, særlig der eiendommen har steget i verdi. Har eiendommen en inngangsverdi på 100 og markedsverdi på 400, innebærer en overføring til junior med oppskrivning av inngangsverdien at en unngår skattelegging med 28 % av gevinsten på 300. En slik overføring med umiddelbart påfølgende salg kan imidlertid reise spørsmål om omgåelse, se nedenfor.

Eier senior eiendommen gjennom et aksjeselskap innebærer de ulike prinsippene for verdsettelse av eiendom og kontanter ved beregningen av selskapets skattemessige formuesverdi, at et salg får store utslag for arveavgiftsberegningen. Sett at senior har et selskap hvor eneste eiendel er en næringseiendom, med markedsverdi på 100 millioner, som leies ut til en gjennomsnittlig brutto utleieinntekt på 5 millioner. Ved overføring av aksjene må en finne frem til selskapets skattemessige formuesverdi, jf. § 11 A. Ved beregningen av selskapets skattemessige formuesverdi, verdsettes næringseiendom til 50 % av utleieverdien, jf. FSFIN § 4-10-4 (5). Skattemessig formuesverdi utgjør da 2,5 millioner,

og arveavgiftsverdien utgjør 250.000. Selges eiendommen til markedsverdi før generasjonsskiftet tilføres selskapet kontanter og dette fører til en økning av formuesverdien i selskapet med 100 millioner kroner, og arveavgiftsverdien utgjør 10 millioner. Arveavgiftsmessig gir tidspunktet for salg altså store utslag.

5.7.3 Omgåelsesnormen ved gaveoverføring med diskontinuitet

Ved gaveoverføringer av eiendom medfører diskontinuitetsprinsippet at junior kan få en betydelig høyere inngangsverdi enn senior. Ved et etterfølgende salg fra junior til tredjemann reduseres gevinsten, og selv om junior må betale arveavgift kan dette være lønnsomt. Med grunnlag i omgåelsesnormen kan det her bli spørsmål om hvorvidt senior kan gevinstbeskattes for gavetransaksjonen fordi etterfølgende salg anses å være gjennomført direkte fra senior, med junior som et unødvendig mellomledd.⁸⁹ Spørsmålet er aktuelt for alle gaveoverføringer med diskontinuitet, men spørsmålet er særlig praktisk ved overføring av fast eiendom og drøftes derfor her.

Bruk av unødvendige mellomledd for å oppnå skattebesparelser ligger innenfor omgåelsesnormens kjerneområde, og har blitt vurdert av Høyesterett en rekke ganger. I Rt-1978-60 *Smestad-dommen* ble tomtearealer solgt fra senior til hans barn, og deretter videre til kommunen etter 24 timer. Høyesterett så dette som en omgåelse hvor realiteten var et direkte salg fra senior til kommunen, med barna som et unødvendig mellomledd for å omgå reglene om gevinstbeskatning. I Rt-2006-1062 ble en sameieandel i eiendom gitt fra senior til hans barn, og deretter videresolgt etter kort tid.⁹⁰ Førstvoterende konkluderte med at *”[...] vi står overfor en planlagt sammenhengende transaksjon i flere ledd som skulle gjennomføres i løpet av et kort tidsrom, og som var utelukkende skattemessig motivert og praktisk talt uten egenverdi.”*⁹¹

---

⁸⁹ Zimmer (red.) (2010) s. 719.

⁹⁰ Se pkt. 4.4.

⁹¹ Avsnitt 51.

Sitatet oppsummerer de avgjørende momenter ved vurderingen av hvorvidt overføringen til junior må ses som en omgåelse. Utgangspunktet tas i spørsmålet om transaksjonen var et unødvendig ledd i en samlet plan. Et sentralt poeng er om videresalg var planlagt på forhånd eller om valget om å selge oppstod som en konsekvens av begivenheter inntrådt i etterkant av overføringen. Eksempel på dette kan hentes fra BFU 27/02, hvor en forretningseiendom ble overført med sikte på fortsatt utleievirksomhet, men hvor barna etter noen måneder likevel ønsket å selge, da videre drift ble vanskelig på grunn av uførhet. Salget var ikke en konsekvens av føringer fra seniors side og var ikke utført som ledd i en samlet plan. Det var derfor ikke grunnlag for å gevinstbeskatte senior med grunnlag i omgåelsesnormen. Rettspraksis viser videre at tidsforløpet er et viktig moment, og dette får innvirkning på vurderingen av realiteten i juniors eierskap. For selv om overdragelsen er ledd i en samlet plan er det likevel en helhetsvurdering av den økonomiske realiteten ved overdragelsen til junior, ofte omtalt som transaksjonens egenverdi, som er avgjørende. BFU 36/08 gir et eksempel som belyser dette. Skattyter ønsket å overdra en forretningsgård som gave til sine arvinger. Ved overdragelsen var et fremtidig salg av gården et mulig utfall, dersom arvingene ikke lyktes i å finne nye leietakere til lokalene. Eierskap i minst 7 måneder var imidlertid satt som vilkår for overdragelsen fra seniors side, og det var ikke gjort noen konkrete salgsfremstøt. Skattedirektoratet kom derfor til at overdragelsen innebar en realitet for arvingene, og at transaksjonen ikke kunne ses som en omgåelse.

6 Tilpasninger til tidspunktet for verdsettelse

6.1 Rådighetsservervet

Tidspunktet for når rådigheten over de overførte midler anses ervervet får betydning i en rekke sammenhenger i arveavgiftsretten, herunder for hvilket tidspunkt verdsettelsen skal referere seg til. Reglene om rådighetsservervet er angitt i aal. § 9. Ved privat skifte av dødsboet erverves rådigheten ved arvelaters død. Ved offentlig skifte utsettes rådighetsservervet til midlene loddet ut, utleveres uten utlodning eller når boet tilbakeleveres, jf. § 9 (1) b. For gaveoverføringer blir rådighetsservervet angitt mer skjønnsmessig i § 9 (1) d, som tidspunktet når gaven ”anses ytet”. Etter § 2 (3) forutsetter dette at giveren har gitt fra seg ”rådigheten eller den etter forholdene vesentlige rådighet” over midlene med endelig virkning.

Rådighetsservervet må fikseres til ett bestemt tidspunkt, selv om disposisjonsretten til midlene ofte overføres gradvis.⁹² I et skatteplanleggingsperspektiv oppstår spørsmålet om hvorvidt skattyter har mulighet til å påvirke tidspunktet for rådighetsservervet ved gradvise overføringer av eierbeføyelser. Det kan både være aktuelt å *utløse* rådighetsservervet, og å *utsette* rådighetsservervet. Ved ventet verdistigning kan det være gunstig å verdsette midler på et tidligst mulig tidspunkt for å beregne arveavgift før eiendelene stiger i verdi. Denne fordelene må imidlertid avveies mot ulempen av å betale nåverdien av arveavgiften. Dersom arveavgiften medfører likviditetsproblemer for junior og han må ta ut utbytte fra selskapet for å betale arveavgift, kan en utsettelse av rådighetsservervet være ønskelig. Arveavgiften er dessuten et aktuelt og omstridt politisk spørsmål, og flere av opposisjonspartiene går i 2013 til valg med et programforslag om å fjerne arveavgiften. Man kan derfor spekulere i om arveavgiften vil bli opphevet og av den grunn ønske å utsette rådighetsservervet til etter valget.

---

⁹² Harboe (2000) s. 134.

6.2 Rådighetsservervet ved bruk av aksjeklasser med begrensede rettigheter

En vanlig måte å gjennomføre et generasjonsskifte i familieselskaper på er ved å gruppere aksjene i A- og B-aksjer, og kun overføre B-aksjene til neste generasjon. For å beholde kontroll og eierskap kan senior vedtektsfeste A-aksjenes rettigheter, som stemmerett og rett til å motta utbytte. Problemstillingen er her hvilken innvirkning en begrensning i eierbeføyelsene over aksjene får på tidspunktet for rådighetsservervet.

Ved gaveoverføring av B-aksjer blir spørsmålet om senior har gitt fra seg ”den etter forholdene vesentlige rådighet” over aksjene, i og med at B-aksjenes rettigheter er begrensede. Ved vurderingen må man ta utgangspunkt i det privatrettslige eierbegrepet, hvor det avgjørende ikke er hvem som fremstår som formell eier, men hvem som reelt sett har de vesentligste eierbeføyelsene over formuesobjektet.⁹³ Ved overføringen av aksjer er de vesentlige råderettene retten til utbytte, stemmerett og retten til å selge eller pantsette aksjene. I forarbeidene til arveavgiftsloven uttales: *”Hva som er ”den etter forholdene vesentlige rådighet” må avgjøres konkret. At giveren forbeholder seg bruksretten til midlene, eller rett til deres avkastning vil ofte være avgjørende”*.⁹⁴

Et naturlig utgangspunkt for vurderingen av om den ”vesentlige rådigheten” er overført er å se på samtlige eierbeføyelser som følger med B-aksjene. Etter presiseringer i skatteetatens retningslinjer i 2011/2012 legges det imidlertid vesentlig vekt på uttalelsen i forarbeidene. Det er retten til avkastning i form av utbytte som er den utslagsgivende eierbeføyelsen ved vurderingen av rådighetsspørsmålet.⁹⁵ Andre eierbeføyelser spiller en mindre sentral rolle. Arveavgiftshåndboken presiserer at det legges avgjørende vekt på det tidspunktet hvor B-aksjen får en ubetinget rett til utbytte fra selskapet. At utbytteretten skal være ubetinget innebærer at den ikke kan pålegges noen begrensinger, eller være avhengig av en positiv beslutning fra senior som A-aksjonær som direkte tilgodeser B-aksjonærene. At utbytte

---

⁹³ Håndbok i arveavgift – *Verdsettelse av aksjer* s. 4.

⁹⁴ Ot.prp. nr. 48 (1962-63) s. 12.

⁹⁵ Håndbok i arveavgift – *Verdsettelse av aksjer* s. 5.

alltid er avhengig av en beslutning på generalforsamlingen, slik at det ikke er sikkert at B-aksjonærene får utdelt utbytte hvert år, er likevel ikke i veien for at retten er ubetinget. Det avgjørende er om B-aksjene har rett til utbytte i forhold til sitt eierskap etter reglene i aksjeloven § 8-3, og rådigheten anses da overført selv om B-aksjonærene ikke har stemmerett.

Dersom B-aksjene ikke gir rett til utbytte, anses rådighetsservervet ikke utløst før B-aksjene får ubetinget ubytterett gjennom en vedtektsendring. Endres ikke B-aksjenes rettigheter, utsettes rådighetsservervet til det tidspunktet junior mottar rådigheten over A-aksjer i selskapet, og dermed får kontroll over utbytteretten for B-aksjene.

Endringene i arveavgiftshåndboken innebærer ingen endring av regelverket, men viser klarere hva som er skatteetatens synspunkt ved den konkrete vurderingen som foretas. Endringene oppfattes likevel generelt som en betraktelig innstramming, da det tidligere ble godkjent at B-aksjer kunne utløse rådighetsservervet uten at aksjene hadde verken stemmerett eller ubytterett.⁹⁶ Likevel åpner regelverket fortsatt for at man kan bruke aksjeklasser til å tilpasse seg tidspunktet for verdsettelse av aksjene. Om man ønsker å utløse rådighetsservervet må junior få en ubetinget rett til utbytte, men senior kan forbeholde seg kontrollen ved full stemmerett. Ønsker man å utsette rådighetsservervet kan dette oppnås ved å begrense juniors ubytterett. Selskapets vedtekter kan dermed benyttes til å styres utløsningen eller utsettelsen av rådighetsservervet.

6.3 Rådighetsservervet ved bruksrettigheter

Også ved overdragelse av andre eiendeler enn aksjer kan det være ønskelig for senior å beholde hel eller delvis bruksrett over eiendelene. Problemstillingen blir dermed hvilken innvirkning en bestemmelse om bruksrett får på rådighetsspørsmålet. Reglene om utsatt rådighetsserverv kan føre til at familien blir stilt overfor en interessekonflikt. På den ene

---

⁹⁶ Tunheim (2012), Mugaas (2011) og Sørensen og Nymoen (2013).

siden har man en interesse av å utløse rådighetsservervet tidligst mulig på grunn av ventet verdistigning, men samtidig ønsker senior å beholde muligheten til i størst mulig grad å bruke eiendommen. De tilpasningsmulighetene reglene åpner for er derfor ikke nødvendigvis i samsvar med de tilpasninger familien ønsker å foreta.

Problemstillingen er særlig praktisk ved overføring av fast eiendom. Også her er det rettslige spørsmålet hvorvidt senior har gitt fra seg den ”vesentlige rådighet” ved å forbeholde seg bruksrett til eiendommen, og på hvilket tidspunkt rådigheten anses overdratt ved gradvise overføringer av eierbeføyelsene. Rådighet over fast eiendom gir seg utslag i både faktiske eierbeføyelser, som retten til faktisk bruk og utnyttelse, og den rettslige rådighet som salg, pantsettelse og retten til avkastning, for eksempel i form av leieinntekter. Som vist legges det i forarbeidene opp til at hvorvidt giver forbeholder seg rett til avkastningen av midlene ofte vil være avgjørende for å vurdere om den vesentlige rådighet har gått over.⁹⁷ Uttalelsen impliserer at de faktiske eierbeføyelser ofte er avgjørende, mens den rettslige råderetten over eiendommen er mindre sentral. Dersom senior har faktisk rådighet over eiendommen, ved å forbeholde seg bruksrett, utsettes rådighetsservervet selv om øvrige rettslige eierbeføyelser er overdratt.⁹⁸

Spørsmålet blir dermed *når* den faktiske rådigheten går over på junior. I hvilken grad bruksretten gir giver samme praktiske og faktiske nytte av gavegjenstanden som før overføringen står sentralt i vurderingen.⁹⁹ Har senior ved å forbeholde seg bruksretten fremdeles den samme nytte av eiendommen, er den faktiske rådigheten fortsatt på seniors hånd. Rådigheten går dermed over på junior først på det tidspunkt det foreligger en endring i seniors faktiske nytte av eiendommen. Det må her være av betydning *hvilken* bruksrett senior har forebeholdt seg og hvor omfattende denne er, målt i tid, areal eller på grunnlag av de faktiske forhold forøvrig. En rett til mindre omfattende bruk av underordnet

---

⁹⁷ Ot.prp. nr. 48 (1962-63) s. 12.

⁹⁸ Håndbok i arveavgift – *Rådighet og bruksrett* s. 23.

⁹⁹ Hellevik (1998) s. 50.

betydning kan ikke vektlegges.¹⁰⁰ Overføres for eksempel et mindre kontorbygg kan ikke rådigheten anses overført om senior beholder sitt kontor og fortsetter med møtevirksomhet i lokalene i samme utstrekning som tidligere. Om han derimot forbeholder seg retten til å anvende ett møterom til en årlig generalforsamling, kan dette ses som en mindre bruksrett av underordnet betydning.

Som utgangspunkt innebærer vektleggingen av den faktiske rådigheten at det er av mindre betydning om senior skal betale leie for sin bruksrett, eller hvorvidt junior har rett til å selge eiendommen eller foreta andre rettslige disposisjoner. Uttalelsen i forarbeidene tar likevel utgangspunkt i at forholdene må vurderes konkret, slik at rettslig og faktisk rådighet må ses i sammenheng. Der bruksretten i et konkret tilfellet innebærer en viss endring i seniors faktisk avkastning av eiendommen, kan en uinnskrenket rettslig rådighet på juniors hånd føre til at det samlet sett må konkluderes med at den vesentlige rådighet er overført.

Også i denne sammenheng har altså senior og junior i betydelig grad mulighet til å påvirke tidspunktet for rådighetsservivet ved sine bestemmelser om bruksretten til eiendommen. Regelverket åpner imidlertid ikke for at man kan foreta akkurat de tilpasninger man ønsker. Ønsker senior å forebeholde seg retten til bruk i samme utstrekning som tidligere, kan han ikke samtidig utløse rådighetsservivet ved å overføre eiendommen til junior.

---

¹⁰⁰ NOU 2000: 8 s. 29.

7 Internasjonale tilpasninger

7.1 Utflytting fra Norge

7.1.1 Hvilke subjekter må flytte fra Norge?

Norske skatte- og arveavgiftsregler kan gjøre det attraktivt for norske skattytere å flytte utenlands, og et generasjonsskifte kan aktualisere denne problemstillingen. Ved vurderingen av om det gir en skatte- og avgiftsmessig gunstig løsning å foreta en utflytting, må det for det første tas stilling til *hvem* som eventuelt må flytte utenlands.

Selv om det er junior som etter aal. § 3 er avgiftssubjekt for arveavgiften, er det seniors tilknytning til Norge som avgjør arveavgiftspliktens utstrekning etter aal. § 1(1). Det har i utgangspunktet ingen betydning hvor arvingene er bosatt, eller hvor de avgiftspliktige verdiene befinner seg. For å unngå arveavgift er det derfor senior som må flytte utenlands.

Hvor de avgiftspliktige midlene befinner seg får likevel betydning ved unntaksregelen i aal. § 1 (3). Etter bestemmelsen blir avgift ”alltid å svare” av fast eiendom og anlegg som befinner seg her i riket. Fast eiendom har en nær og naturlig tilknytning til den staten den ligger i, og skatter og avgifter pålegges derfor normalt av denne staten, uavhengig av seniors (eller juniors) bosted eller statsborgerskap. Bestemmelsen omfatter alle rettigheter og tilbehør til fast eiendom og anlegg, samt løsøre, fordringer og rettigheter knyttet til virksomhet som har vært drevet gjennom fast driftssted i Norge. Dette unntaket innebærer at det for typiske norske familiebedrifter ikke utgjør stor arveavgiftsmessig forskjell om senior flytter til utlandet, fordi verdiene er bundet opp i eiendom eller i virksomheten for øvrig. I disse tilfellene er det selve virksomheten som må flyttes utenlands for at flytting skal ha ønskede arveavgiftsmessige konsekvenser.

For mange familiebedrifter er det ikke aktuelt at hele virksomheten flyttes utenlands, slik at utflytting som ledd i skatteplanleggingen i utgangspunktet er en uaktuell problemstilling. Eies fast eiendom eller anlegg av et selskap er det imidlertid aksjer eller andeler som

overføres ved generasjonsskifte. For aksjer og andeler er det § 1 (1) som angir avgiftspliktens utstrekning. Spørsmålet blir her om ”fast eiendom” i § 1 (3) må tolkes dit hen at bestemmelsen omfatter eiendom og anlegg som eies av et selskap. I NOU 2000: 8 uttales det uttrykkelig om gjeldende rett at *”Overføring av aksjer i selskap som eier fast eiendom rammes ikke av uttrykket fast eiendom selv om selskapet i det vesentlige eller utelukkende eier fast eiendom i Norge.”*¹⁰¹ Denne oppfatningen legges også til grunn i juridisk teori.¹⁰² At valget av organisasjonsform får vesentlig innvirkning på arveavgiftsplikten er ikke ukjent i arveavgiftsretten. Overføring av aksjer og overføring av fast eiendom direkte gir som vist ulike utslag i arveavgiftssammenheng. Skulle 3. ledd omfatte overføring av aksjer i selskap som helt eller delvis eier eiendom, kan det dessuten oppstå en rekke grensedragningsproblemer. Tolkningen i NOU-en må derfor kunne legges til grunn. Ved overføring av aksjer i selskap som eier fast eiendom, er det dermed seniors bosted er avgjørende, etter hovedregelen i § 1 (1). Utflytting kan derfor være aktuelt selv om selskapet hovedsaklig eier fast eiendom eller anlegg i Norge.

7.1.2 Arveavgiftsrettslige konsekvenser ved utflytting

Arveavgiftspliktens utstrekning er angitt i aal. § 1(1). Hovedregelen er at avgiftsplikt forutsetter at arvelater eller giver *”var bosatt i riket eller var norsk statsborger”* ved rådighetservervet. Bestemmelsen stiller altså opp to alternative tilknytningspunkter som hver for seg er tilstrekkelig for avgiftsplikt.

En første problemstilling er hvordan begrepet ”bosatt i riket” skal tolkes i arveavgiftssammenheng. Lovteksten gir ingen nærmere holdepunkter, og forarbeidene til arveavgiftsloven drøfter ikke begrepets innhold. Ordlyden tilsvarer sktl. § 2-1, men der er begrepet legaldefinert og svært konkret angitt. Det forutsettes i arveavgiftsrettslige teori at

---

¹⁰¹ NOU 2000: 8 s. 250.

¹⁰² Harboe (2000) s. 203, Norsk internasjonal skatterett (2011) s. 1347.

det ikke er noen rettslig sammenheng mellom de to bostedsbegrepene.¹⁰³ I stedet er det i juridisk teori og i NOU 2000: 8 lagt til grunn at begrepet må forstås på samme måte som i norsk internasjonal privatrett.¹⁰⁴ En person anses bosatt i den stat han fysisk har forflyttet seg til med den vilje å bli varig boende.¹⁰⁵ Relevante momenter i en konkret skjønnsmessig vurdering er hvor senior har sitt permanente hjem og sin familie, hvor han har sentrum for personlige og økonomiske interesser og hvilket land han har sterkest tilknytning til.¹⁰⁶ Flytter senior til utlandet er altså hans intensjon om varig opphold avgjørende. I tillegg foretas det en konkret vurdering av hans tilknytning til Norge, slik at senior må ta sikte på å kutte bånd til Norge for å anses utflyttet.

Selv om senior ikke lenger anses bosatt i Norge etter aal. § 1 (1), er seniors norske statsborgerskap et alternativt tilknytningspunkt som i utgangspunktet er tilstrekkelig til at junior er avgiftspliktig. Etter § 1(2) er mottaker likevel unntatt avgiftsplikt til Norge, dersom arvelater var fast bosatt i utlandet og det blir godtgjort at det er svart arveavgift eller en tilsvarende avgift av de etterlatte midler i utlandet. Bestemmelsen gjelder kun arv. Bosetter senior seg i et land hvor avgiftsnivået er lavere enn i Norge, gir dette en mulighet til å spare arveavgift på arveoverføringer. Bestemmelsen gir anvisning på et unntaksprinsipp ved at hele arven unntas fra avgiftsberegning, uten at arveavgiftsloven gir hjemmel for å pålegge avgift for en eventuell differanse mellom svart avgift i utlandet og avgift etter norske regler. Svares en lav arveavgift for arvede erverv i utlandet er det tilstrekkelig til å unngå all avgiftsplikt til Norge.

Avgiftsfrihet etter § 1 (2), og § 1 (4), forutsetter at arveavgift eller tilsvarende avgift ”er svart” i utlandet. Det er altså ikke tilstrekkelig at det aktuelle bostedslandet pålegger avgift på arv. Det må kunne dokumenteres at avgift er svart til bostedslandet av de etterlatte

---

¹⁰³ Harboe (2002) s. 160.

¹⁰⁴ Harboe (2000) s. 201, Norsk internasjonal skatterett (2011) s. 1344 og NOU 2000:8 s. 249.

¹⁰⁵ Thue (2002) s. 70.

¹⁰⁶ Harboe (2000) s. 201.

midler. Det kreves likevel ikke at avgiftsplikten faktisk er betalt. Det er tilstrekkelig at ervervet har vært gjenstand for avgiftsberegning.¹⁰⁷ Dersom det foreligger avgiftsplikt for det aktuelle ervervet, men det avgiftsfrie beløp i bostedslandet er høyere enn i Norge, foretas det normalt en avgiftsberegning i utlandet. Arveavgift er da ”svart” i utlandet. Internasjonalt varierer grunnlaget for arveavgift, og både statsborgerskap, seniors bosted, juniors bosted og stedet hvor de avgiftspliktige midlene befinner seg kan være utløsende kriterier. Flytter senior til et land som pålegger arveavgift, men som eksempelvis anvender juniors bosted som kriterium, svares ikke avgift i utlandet. Junior er da fortsatt avgiftspliktig til Norge. Arveavgiftsreglene i det aktuelle landet må derfor vurderes konkret, før man kan ta stilling til om utflytting til vedkommende land innebærer fritak fra avgiftsplikt til Norge etter § 1 (2).

Dersom midlene overføres ved gave oppnår en ikke avgiftsfrihet etter § 1 (2), selv om avgift for gaveervervet er svart i utlandet. Aal. § 46 (1) gir hjemmel for fradrag for slik avgift, men etter et kredittprinsipp. Her beregnes først avgift etter norske regler og deretter gjøres fradrag for gaveavgift som er svart i bostedslandet. Eventuell differanse mellom avgift etter norske regler og en lavere avgift svart i utlandet er dermed avgiftspliktig i Norge.

Ønsker familien å unngå avgiftsplikt *til Norge*, kan senior flytte til et land som pålegger lavere arveavgift, vente med overføring til etter seniors død, og dokumentere at arveavgift er svart i vedkommende land. Ønsker man derimot å unngå *all* arveavgift, er det ikke i seg selv tilstrekkelig at senior bosetter seg i et land som ikke opererer med arveavgift. Senior må i tillegg oppgi sitt norske statsborgerskap for å være utenfor den norske arveavgiftspliktens utstrekning. Ved utflytting av eiendom eller anlegg må både eiendelene og senior flytte utenlands, og senior må oppgi sitt statsborgerskap. Å oppgi sitt norske statsborgerskap innebærer at en må oppgi alle rettigheter som følger med statsborgerskapet.

---

¹⁰⁷ Norsk internasjonal skatterett (2011) s. 1346, som viser til Finansdepartementets uttalelse i Utv. 1979 s. 609.

For de fleste vil nok dette fremstå som et drastisk skritt, men senior må ikke nødvendigvis flytte til et øde skatteparadis for å unngå arveavgiften. Sverige opphevet arveavgiften i 2005, og det å flytte til Sverige, og søke om svensk statsborgerskap, kan være et mer nærliggende og aktuelt alternativ.

Å flytte fra Norge har vært aktuelt for kjente aktører fra norsk næringsliv, og problemstillingen kan belyses med et eksempel. Den norskfødte skipsreder John Fredriksen har siden 1986 vært bosatt på Kypros og har hatt formuen plassert i ulike skatteparadis som Bermuda og Liberia. Hans to døtre har også skattemessig emigrert fra Norge og er bosatt i London. Men som vist er dette ikke tilstrekkelig til å unngå den norske arveavgiften. I 2006 oppga derfor skipsreder John Fredriksen sitt norske statsborgerskap og ble kypriotisk statsborger. Fredriksen har uttalt at han har foretatt skatteplanlegging med tanke på arv til barna, og at det hele er nøye planlagt etter de ulike lands arveavgiftsregler.¹⁰⁸

7.1.3 Øvrige skatterettslige konsekvenser

Hvorvidt flytting er et aktuelt alternativ for senior eller for bedriften må vurderes i et videre perspektiv enn det rent arveavgiftsmessige. Utflyttingen får også formues- og inntektsskattemessige konsekvenser. For det første må utflyttingen vurderes i lys av det aktuelle lands formues- og inntektsskatte regler. Ligger skattenivået høyere enn i Norge kan den arveavgiftsmessige besparelsen en oppnår bli mindre enn økningen i inntektsskatt eller formuesskatt, slik at utflytting til det aktuelle landet ikke gir en total besparelse. Eventuell dobbeltbeskatning som oppstår ved at skattyter for en periode anses bosatt i begge land samtidig, kan avhjelpes gjennom skatteavtaler eller ved fradrag i norsk skatt for utenlandsk inntektsskatt etter sktl. § 16-20 ff.

---

¹⁰⁸ Sundnes og Sæter (2012).

I tillegg til de inntektsskattmessige konsekvensene kan selve utflyttingen også utløse skatteplikt. For skattyter personlig gjelder dette særlig urealiserte aksjegevinster etter sktl. §10-70. Tas visse eiendeler og forpliktelser, herunder fysiske driftsmidler, ut av norsk beskatningsområde, skattelegges dette som realisasjon etter nærmere bestemmelser i sktl. § 9-14. Utflytting av aksjeselskaper skattelegges etter §§ 10-71 og 14-48 (3) som en likvidasjon av selskapet, med oppgjør av skatteposisjoner og realisasjon med gevinst- og tapsoppgjør.¹⁰⁹

7.2 Gaver gjennom utenlandske truster

Generasjonsskifte kan gjennomføres ved overføring av formuesverdier til stiftelser som kommer seniors arvinger til gode. I internasjonal sammenheng brukes gjerne truster. En trust er en formuesmasse som formelt eies og forvaltes av forvaltere, som har forpliktet seg til å råde over formuen til beste for de som etter stiftelsesgrunnlaget er begunstiget og som skal nyte godt av trustens midler.¹¹⁰ Problemstillingen er her om truster kan anvendes i skatteplanleggingen ved et generasjonsskifte for å oppnå besparelser i arveavgiften.

Gaver ”til stiftelse eller annen formuesmasse” er arveavgiftspliktig etter aal. § 2 (1) f, dersom det kan påregnes at utdelinger fra formuesmassen kommer giverens nærmeste, eller medlemmene av en eller flere bestemte familier til gode. Avgiftsplikten oppstår ved overføringen fra giver til stiftelsen, og stiftelsen er som utgangspunkt avgiftssubjektet jf. § 3 (2). Truster er et særegent rettslig instrument som ikke omfattes av det norske stiftelsesbegrepet.¹¹¹ Spørsmålet er dermed om truster omfattes av begrepet ”annen formuesmasse” i arveavgiftslovens forstand.

---

¹⁰⁹ Norsk internasjonal skatterett (2011) s. 225-226.

¹¹⁰ NOU 2009: 19 pkt. 3.4.

¹¹¹ NOU 2009: 19 s. 38.

Begrepet ”annen formuesmasse” er ikke kommentert i forarbeidene til arveavgiftsloven. I NOU 2000: 8 kommenteres det at begrepet først og fremst marker at formuesmasser som faller utenfor stiftelseslovens definisjon likevel er omfattet av arveavgiftsbestemmelsen.¹¹² Hvorvidt truster omfattes kommenteres ikke. Skatte- og avgiftsmessige spørsmål ved bruk av truster har vært oppe i to dommer for Høyesterett, Rt-1983-368 *Gotaas* og Rt-2002-747 *Ptarmigan*. Spørsmålet om gavebeskatning ved opprettelsen ser ikke ut til å ha kommet opp i disse sakene. I *Gotaas* kan dette skyldes at trusten ble opprettet før arveavgiftsloven ble vedtatt. I *Ptarmigan* oppstod problemstillingen trolig ikke fordi en venn av familien ble brukt som stifter, selv om trusten overtok familiens aksjer og hadde familiemedlemmer som begunstigede.

Harboe legger til grunn at truster hjemmehørende i utlandet ”*ofte vil kvalifisere for status som formuesmasse i arveavgiftslovens forstand*”.¹¹³ En språklig forståelse av ordlyden taler også for en slik tolkning. En trustformue utgjør en formuesmasse. I mangel på andre klare holdepunkter bør en her legge vesentlig vekt på ordlyden. En slik tolkning støttes av hensynet til å stenge for arveavgiftsmessige tilpasninger. Med formuleringen ”annen formuesmasse” har lovgiver ment å favne bredt, og gaver til en trust må derfor antas å være avgiftspliktig etter § 2 (1).

En annen problemstilling er hvorvidt utdeling *fra* truster som senior har plassert sin formue i, er avgiftspliktige for mottakerne. Etter aal. § 2 (5) skal en utdeling fra en formuesmasse anses som en gave fra stifteren av formuesmassen, dersom formuesmassen er stiftet ved gave etter arveavgiftslovens ikrafttreden, og det ikke ble svart avgift ved opprettelsen. Det samme gjelder ved forøkelser av formuesmassen ved gave. Avgiftsplikt foreligger om de begunstigede står i en slik relasjon til stifteren at direkte gaveoverføringer ville vært arveavgiftspliktige.

---

¹¹² NOU 2000: 8 s. 299.

¹¹³ Harboe (2000) s. 64.

§ 2 (5) kommer til anvendelse der formuesmassen er opprettet eller forøket ”ved gave”. Bestemmelsen kan ikke anvendes analogisk der formuesmassen har arvet midlene.¹¹⁴ Utgangspunktet er at utdeling fra en formuesmasse som har mottatt arv ikke kan regnes som arv for mottakeren.¹¹⁵ Et unntak i gjelder etter § 4 (5), der juridisk person med allmennyttig formål har mottatt arv. Foretas utdelinger til personer som er fortrinnsberettiget på grunn av slektskap, skal disse regnes som gitt direkte fra arvelateren, jf. 2. punktum. Bestemmelsen gjelder utdelinger ”fra institusjoner eller organisasjoner som har mottatt avgiftsfri arv”. Her anvendes en annen ordlyd enn i § 2 (5). Å se en trust som en institusjon eller organisasjon faller ikke like naturlig som å anse den som en formuesmasse. En trust må anses å falle utenfor ordlyden, og § 4 (5), 2. punktum kan ikke anvendes direkte.

Spørsmålet blir da om en skal falle tilbake på utgangspunktet om at utdelinger fra en formuesmasse som har arvet midler ikke er arveavgiftspliktige, eller om arveavgiftsplikt kan pålegges på annet grunnlag. Et mulig rettslig grunnlag er her å bygge på formålsbetraktninger. I forarbeidene til § 4 (5) er det uttrykkelig uttalt at formålet er ”[...] å hindre omgåelse av avgiftsplikten på arv ved at arvemidlene kanaliseres gjennom et annet rettssubjekt.”¹¹⁶ Ved endringer i arveavgiftsloven i 2003, var det lovgivers intensjon å videreføre rettstilstanden. Likevel ble det foretatt endring i ordlyden fra ”noen som har mottatt avgiftsfri arv” til ”institusjon eller organisasjon som har mottatt avgiftsfri arv”.¹¹⁷ Ordlydsendringen er ikke kommentert i forarbeidene, og er neppe ment å innebære noen innsnevring av bestemmelsen. Forutsetter man at trusten har et allmennyttig formål, kan formålsbetraktninger og hensynet til å forhindre omgåelser tale for å gi bestemmelsen anvendelse ved utdelinger fra trusten.

---

¹¹⁴ Harboe (2000) s. 107.

¹¹⁵ Harboe (2000) s. 33.

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 1 (2003-2004), pkt. 9.3.

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 1 (2003-2004), s. 169.

Et annet mulig rettslig grunnlag for avgiftsplikt er slike betraktninger som ble lagt til grunn i *Gotaas-dommen*. Gotaas hadde plassert sin formue i en trust på Bahamas. Spørsmålet var hvorvidt utdelinger fra trusten etter Gotaas død til hans niese var arveavgiftspliktige.¹¹⁸ Avgiftsplikt ble pålagt med hjemmel i § 2 (1), første punktum, da utdelingene ”*reelt sett må anses som arv*”.¹¹⁹ Trusten fremstod som en midlertidig, fordelaktig forvaltning av formuen som siktet mot å regulere fordelingen av midlene i tråd med avdødes ønsker.

Om en her som i *Gotaas* bygger på ren lovtolkning, eller om en trekker inn omgåelsesbetraktninger, kan en komme frem til samme resultat. Ved en vurdering av om utdeling fra trusten må ses som arv fra stifteren av trusten, får det betydning hvor stor grad av innflytelse stifteren faktisk utøvde over trusten og utdelingene. Høyesterett la i *Gotaas-dommen* vekt på at truststyret bestod av nære venner som følte seg forpliktet til å følge de nøyaktige instruksjoner om fordeling av midlene som avdøde hadde gitt. Jo større grad av reell innflytelse senior har hatt over trusten og utdelingene, jo mer nærliggende er en slik vinkling. Om det ikke forelå noen føringer fra senior, verken direkte eller indirekte, er det mer nærliggende å anse utdelingene som en gave til junior direkte fra trusten. På den andre siden kan ikke senior bruke trusten til å gjennomføre et generasjonsskifte etter sine ønsker, om han ikke kan gi noen form for instruks. Dette er derfor sjelden en ønskelig løsning ved generasjonsskifteplanlegging.

Samlet sett viser drøftelsene at bruk av utenlandske truster ikke gir klare arveavgiftsbesparelser. Gaver *til* truster er arveavgiftspliktige for trusten, og utdelinger *fra* truster må trolig anses å være arveavgiftspliktige for mottaker. Utenlandske truster er derfor lite egnet til å brukes i skatteplanlegging ved generasjonsskiftet.

---

¹¹⁸ Trusten var opprettet før arveavgiftslovens ikrafttredelse og aal. § 2(5) kom ikke til anvendelse.

¹¹⁹ Side 371.

8 Litteraturliste

Bøker

- Banoun (2003) Banoun, Bettina. *Omgåelse av skattereglene*. 1. utg. Oslo, 2003.
- Fallan (2002) Fallan, Lars. *Skatteplanlegging. Økonomisk teori møter skattejussen*, 1. utg. Oslo, 2002.
- Folkvord (2006) Folkvord, Benn. *Skatt ved fusjon og fisjon*. 1. utg. Oslo, 2006.
- Giertsen (1995) Giertsen, Johan. *Generasjonsskifte*. 1. utg. Oslo, 1995.
- Gjems-Onstad (2012) Gjems-Onstad, Ole. *Norsk bedriftsskatterett*. 8. utgave, Oslo 2012.
- Harboe (2000) Harboe, Einar. *Arveavgift*. 2. utg. Oslo, 2000.
- Harboe (2002) Harboe, Einar og Hobbelhagen, Ivar. *Skattespørsmål ved flytting*. 1. utg. Oslo, 2002.
- Harboe (2012) Harboe, Einar. *Skattemessig gjennomskjæring*. 1. utg. Oslo, 2012.
- Hellevik (1998) Hellevik, Mikael. *Arveavgiftsloven*. 4. utg. Oslo 1998.
- Thue (2002) Thue, Helge J. *Internasjonal privatrett*. 1. utgave. Oslo, 2002.
- Zimmer (1990) Zimmer, Frederik. *Arv og skatt*. 2. utg. Oslo 1990.
- Zimmer (2009)a Zimmer, Frederik. *Lærebok i Skatterett*. 6. utgave. Oslo, 2009.
- Zimmer (red.) (2010) Zimmer, Frederik (red). i samarbeid med Bugge, Arentz-Hansen & Rasmussen (BA-HR). *Bedrift, selskap og skatt*. 5. utg. Oslo, 2010.
- Norsk internasjonal skatterett (2011) Henning Naas... [et.al] Advokatfirmaet Thommessen AS. 1. utg. Oslo, 2011.

Artikler

- Ernest & Young (2009) Borge, Trond m.fl. Ernst & Young Tax. *Generasjonsskifte – skatt, arveavgift og mva.* 2. utgave, 2009.
- Folkvord og Olsen (2009) Folkvord, Benn og Olsen, Harald S. *Rabatt i arveavgift ved arv av ikke-børsnoterte aksjer.* I: Skatterett 2009 s. 143. [Hentet fra lovdata.no]
- Gjems-Onstad (2008) Gjems-Onstad, Ole. *Det nye sesam, sesam: Innbetalt kapital.* I: Magma 2008 nr. 6. [Hentet fra magma.no]
- Knudtzon (2007) Knudtzon, Sigurd og Dahl, Gunnar A. *Praktisk gjennomføring av generasjonsskifte i familiebedrifter.* I: Praktisk økonomi & finans, 2007 nr. 4. [Hentet fra idunn.no].
- Olsen (2010) Olsen, Harald S. *Nye arveavgiftsregler ved arv av ikke-børsnoterte aksjer – tilpasningsmuligheter.* I: Skatterett 2010, s. 276-287. [Hentet fra lovdata.no]
- Stang Hansen m.fl. (2008) Stang Hansen, Svein Gunnar, Nilsen, Eivind og Aasen, Lars. *Generasjonsskifte: Prosess, skatte- og arveavgiftsmessige forhold.* I: Revisjon og Regnskap, nr. 1 2008.
- Talmo og Walby (2009) Talmo, Frode og Walby, Lars Hallvard. *Generasjonsskifte i aksjeselskaper.* I: Revisjon og regnskap nr. 5 2009. [Hentet fra: revregn.no]
- Zimmer (1996) Zimmer, Frederik. *Generasjonsskiftets rettslige problem i det moderne samfunn.* I: Det 34. nordiske Juristmøte 1996, s. 241-260. [Hentet fra lovdata.no]
- Zimmer (2007) Zimmer, Frederik. *Høyesterettsdommer i skattesaker 2006.* I: Skatterett 2007 s. 325-383. [Hentet fra lovdata.no]

Zimmer (2009)b

Zimmer, Frederik. *Høyesterettsdommer i skattesaker 2008*. I: Skatterett 2009 s. 305. [Hentet fra lovdata.no]

Avisartikler

Sundnes og Sæter (2012)

Sundnes, Trond og Sæter, Kjetil. - *Jeg eier ingenting*. I: Dagens Næringsliv 3. november 2012. [Hentet fra <https://web.retrieverinfo.com>]

Nettsider

Mugaas (2011)

Mugaas, Nils. *Delvise generasjonsskifter hvor giver beholder kontrollen*. 22. juli 2011.
http://www.deloitte.com/view/no_no/no/0ca958fdbf5b0310VgnVCM2000001b56f00aRCRD.htm

Ravnaas (2012)

Ravnaas, Ernest. *Familieformuers betydning og vekstvilkår*. 6. september 2012.
<http://skatteekspertene.no24blogg.no/?p=32>

Sørensen og Nymoen (2013)

Sørensen, Arnfinn, Nymoen, Jan Åge. *Arv og generasjonsskifte*. Sitert 6.2.2013.
<http://verdtavite.kpmg.no/arv-og-generasjonsskifte3.aspx>

Tunheim (2012)

Tunheim, Harry. *Overføring aksjer som ledd i et generasjonsskifte*. 2. juli 2012.
<http://newsroom.nordea.com/no/2012/07/02/juristen-overforing-av-aksjer-som-ledd-i-et-generasjonsskifte/>

Lovregister

1964

Lov om avgift på arv og visse gaver (arveavgiftsloven) av 19. juni 1964 nr. 14.

1976

Lov om dokumentavgift (dokumentavgiftsloven) av 1. januar 1976 nr. 59.

1997	Lov om aksjeselskaper (aksjeloven) av 13. juni 1997 nr. 44.
1999	Lov om skatt av formue og inntekt (skatteloven) av 26. mars 1999 nr. 14.

Forskrift

FSFIN.	Forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14.
--------	--

Forarbeider

NOU 2000: 8 *Arveavgift*

NOU 2009: 19 *Skatteparadis og utvikling*

Ot.prp. nr. 48 (1962-63)

Ot.prp. nr. 22 (1993-1994)

Ot.prp. nr. 1 (1999-2000)

Ot.prp. nr. 1 (2003-2004)

Ot.prp. nr. 1 (2008-2009)

Innst. O nr. 47 (1991-1992)

Stortingsvedtak

Stortingsvedtak om avgift til statskassen på arv og gaver for budsjettåret 2013.

Stortingets vedtak om særavgifter til statskassen for budsjettåret 2013, dokumentavgift.

Domsregister

Rt-1978-60 *Smestad*

Rt-1983-368 *Gotaas*

Rt-1999-946 *ABB*

Rt-2002-747 *Ptarmigan*
Rt-2006-1062
Rt-2006-1199 *Nagell-Erichsen*
Rt-2007-209 *Hex*
Rt-2008-1510 *Reitan*
Rt-2008-1537 *ConocoPhilips,*
Rt-2012-1888 *Dyvi Eiendom*

Administrative kilder

Lignings ABC 2004
Lignings ABC 2012-2013

Skatteetatens *Håndbok i arveavgift*

Hentet fra:

[http://skatteetaten.no/no/Radgiver/Rettskilde
r/Handboker/Handbok-i-arveavgift/](http://skatteetaten.no/no/Radgiver/Rettskilde
r/Handboker/Handbok-i-arveavgift/)

Rundskriv R-9/1992

Finansdepartementets rundskriv av 16. juli
1992, gjengitt i Utv. 1992 s. 1280.

Utv. 2000 s. 1687

Finansdepartementets brev av 17. november
2000.

Bindende forhåndsuttalelser

BFU 27/02
BFU 13/05
BFU 36/08
BFU 15/11